

Tiedonkulku ja yhteistyö perusopetuksen ja lastensuojelun välillä

2024

kaupunkitarkastaja Elina Vismanen ja
johtava tuloksellisuustarkastaja Aija Kaartinen

Sisällys

1	Arvioinnin taustatiedot.....	3
1.1	Arvioinnin tavoite ja laajuus.....	3
1.2	Arvioinnin kohde ja taustatiedot	3
1.2.1	Perusopetus ja oppilashuolto	3
1.2.2	Lastensuojelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö	5
1.3	Arviointikysymykset ja -kriteerit	6
1.4	Arvioinnin aineistot ja menetelmät.....	7
1.5	Lainsäädäntö ja kaupungin ohjeet yhteistyöstä ja tiedonkulusta	8
1.5.1	Kansalliset linjaukset.....	8
1.5.2	Kaupungin linjaukset.....	10
1.5.3	Toimintamalli huolen herätessä	12
1.5.4	Oppilaiden poissaolot ja väkivaltatilanteet.....	14
2	Havainnot.....	19
2.1	Koulun ja lastensuojelutarpeen arvioinnin yhteistyö	19
2.1.1	Haastatteluryhmien keskeiset tehtävät	19
2.1.2	Eteneminen koulussa.....	20
2.1.3	Lastensuojeluilmoituksen tekeminen ja käsittely	22
2.1.4	Lastensuojeluilmoitusten määrä.....	24
2.1.5	Oppivelvollisuuden valvonta ja lastensuojelun vastaukset ilmoituksiin	29
2.2	Tiedonvaihdon ja yhteistyön rakenteet.....	34
2.2.1	Yhteistyörakenteiden toimivuus	34
2.2.2	Tiedonkulun ja yhteistyön riittävyys.....	37
2.2.3	Oppilaiden poissaoloihin puuttuminen	40
2.2.4	Yhteistyön kehittyminen	46
2.2.5	LANU-alueverkosto.....	48
2.3	Tiedonkulkuun ja yhteistyöhön liittyvä osaaminen.....	50
2.3.1	Perehdytys ja osaamisen kehittäminen.....	50
2.3.2	Ohjeistusten löydettävyys	52
3	Johtopäätökset.....	56
	Lähteet	59

1 ARVIOINNIN TAUSTATIEDOT

1.1 Arvioinnin tavoite ja laajuus

Tavoitteena oli arvioida Helsingin kaupungin perusopetuksen ja lastensuojelun välistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa. Arviointi kohdistui yhteistyöhön ja tiedonvaihtoon tilanteessa, jossa lastensuojeluasiakkuutta ei vielä ole. Arviointi rajautui peruskouluikäisiin lapsiin ja nuoriin sekä kaupungin ylläpitämiin peruskouluihin ja lastensuojelutarpeen arvioinnin palveluihin.¹

1.2 Arvioinnin kohde ja taustatiedot

Arviointiaiheen kannalta keskeiset palvelut ovat kasvatuksen ja koulutuksen toimialan suomenkielinen perusopetus ja oppilashuolto sekä sosiaali-, terveys- ja pellastustoimialan lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arviointi. Palvelut kuvataan seuraavassa luvussa tarkemmin. Arvioinnissa ei tarkasteltu kouluterveydenhuoltoa.

1.2.1 Perusopetus ja oppilashuolto

Kaupungilla oli 88 suomenkielistä ja 14 ruotsinkielistä peruskoulua lukuvuonna 2024–2025.² Suomenkielisen perusopetuksen järjestämisestä vastaa perusopetuksen palvelukokonaisuus. Palvelu on jaettu seitsemään alueeseen suurpiireittäin³ sekä oppilashuollon palveluihin. Ruotsinkielisten palvelujen palvelukokonaisuus vastaa kaupungin ruotsinkielisestä perusopetuksesta. Palvelu jakautuu neljälle alueelle⁴ ja sisältää ruotsinkielisten koulujen oppilashuoltopalvelut. (Kuvio 1)⁵

¹ Kaupungin ohella Helsingissä perusopetusta järjestävät myös valtio ja yksityiset toimijat, joista osan kanssa Helsingin kaupungilla on sopimus perusopetuksen järjestämisestä. Lisäksi osa lastensuojelun palveluista hankitaan ostopalveluina, esimerkiksi yksityisistä lastensuojelulaitoksista. <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/peruskoulut>; Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lasten ja nuorten vastaanotto ja perhehoito; Sijaishuoltopaikan hakeminen -ohje. Saatavilla Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Näin haet palveluita Lasvasta. Luettu 12.12.2024.

² <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/peruskoulut>. Luettu 11.12.2024; Perusopetuksen aluepäällikön kommentit muistioluonnokseen 22.1.2025.

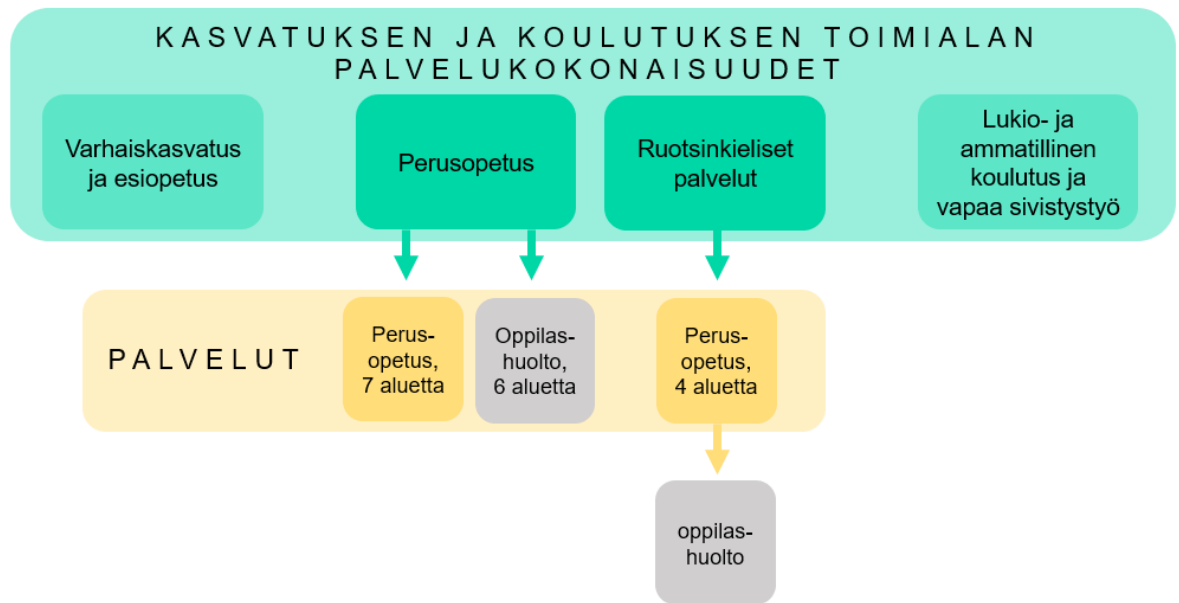
³ Kaupungin suomenkielisten peruskoulujen aluejako 1.1.2021 alkaen: Alue 1 / Eteläinen suurpiiri, Alue 2 / Läntinen suurpiiri, Alue 3 / Keskinen suurpiiri, Alue 4 / Pohjoinen suurpiiri, Alue 5 / Koillinen suurpiiri, Alue 6 / Kaakkoinen suurpiiri ja Alue 7 / Itäinen suurpiiri sisältäen Östersundomin. Lähde: <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/peruskoulut/suomenkielisten-peruskoulujen-aluejako>. Luettu 10.12.2024.

⁴ Ruotsinkielisten peruskoulujen aluejako: Norra distriktet, Östra distriktet, Södra distriktet ja Västra distriktet. Lähde: <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/peruskoulut/ruotsinkielisten-koulujen-aluejako>. Luettu 10.12.2024.

⁵ Helsingin kaupungin intranet, Kasko, Tämä on Kasko, Organisaatio. Luettu 13.8.2024; Toimialaesittely 2024. Kasvatus ja koulutus. (diaesitys). Helsingin kaupungin intranet, Kasko, Tämä on Kasko, Organisaatio. Luettu 10.12.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)



Kuvio 1. Perusopetuksen ja oppilashuollon palvelut kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla syksyllä 2024⁶

Helsingissä oppilashuolto on järjestetty siten, että kasvatuksen ja koulutuksen toimiala vastaa kuraattori- ja psykologipalveluista ja sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala kouluterveydenhuollosta. Perusopetuksen palvelukokonaisuus tuottaa psykologi- ja kuraattoripalvelut kaupungin suomenkielisille peruskouluille ja osin yksityisille ja valtion kouluille. Palvelu jakautuu kuuteen alueeseen, joilla työskentelee yhteensä noin 80 koulukuraattoria ja noin 70 koulupsykologia (Kuvio 1).⁷

Oppilashuolto käsittää yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuoltotyön. Yhteisöllisellä oppilashuollolla tuetaan koko kouluyhteisön hyvinvointia, huolenpitoa ja yhteenkuuluvuutta. Yksilökohtaisen työn tavoitteena on tukea yksittäistä oppilasta varhaisessa vaiheessa.⁸ Oppilashuollon palveluita tarjoavat kuraattorit, psykologit sekä kouluterveydenhuollon terveydenhoitajat ja lääkärit. Kuraattori tukee oppilaita ja heidän huoltajiaan sosiaalityön keinoin. Psykologin tehtäviin sisältyy mielenterveyttä ja hyvinvointia sekä oppimista ja opiskelua edistävää ja ongelmia ennalta ehkäisevää työtä. Terveystarkastaja seuraa ja edistää oppilaiden kasvua ja kehitystä sekä opiskelukykyä ja hyvinvointia muun muassa määräaikaistarkastuksilla. Oppilashuollon työntekijät tekevät yhteistyötä keskenään, koulujen opetushenkilöstön ja

⁶ Vapaa-ajan palvelut kuuluvat perusopetuksen palvelukokonaisuuteen 1.8.2024 alkaen. Lähde: Helsingin kaupungin intranet, Kasko, Tämä on Kasko, Viestintä ja markkinointi, Brändi ja visuaalinen ilme, Valmiit esitelmämateriaalit. Luettu 11.2.2025.

⁷ Helsingin kaupungin intranet, Kasko, Tämä on Kasko, Organisaatio. Luettu 13.8.2024; Toimialaesittely 2024. Kasvatus ja koulutus. (diaesitys). Helsingin kaupungin intranet, Kasko, Palvelut ja tuki, Organisaatio. Luettu 10.12.2024.

⁸ Helsingin kaupungin intranet, Kasko, Tämä on Kasko, Perusopetus, Kouluyhteisön hyvinvointi, Oppilas-huolto. Luettu 10.12.2024.; Perusopetuksen aluepäällikön kommentit muistioluonnokseen 22.1.2025; Oppilashuollon alueyksikön päällikön 2 kommentit muistioluonnokseen 23.1.2025; Oppilaiden hyvinvointipäällikön kommentit muistioluonnokseen 29.1.2025.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

muun henkilöstön kanssa sekä muiden toimijoiden, kuten sosiaali- ja terveystalvelujen, kanssa.⁹

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan jokaisessa peruskoulussa toimii yhteisöllistä opiskeluhoitoa ohjaava työryhmä. Yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän tehtävä on suunnitella, toteuttaa ja arvioida opiskeluhoitoon kokonaisuutta koulussa. Ryhmässä ei käsitellä yksittäisen oppilaan asioita, vaan yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla. Perusopetuksessa yhteisöllistä opiskeluhoitoryhmää johtaa hyvinvointityöstä vastaava rehtori tai apulaisrehtori. Lisäksi ryhmään kuuluvat opiskeluhoitoon työntekijät sekä koulukohtaisesti sovitut muut henkilöt, kuten erityisopettaja ja opinto-ohjaaja. Yhteisölliset opiskeluhoitoryhmät kokoontuvat vähintään kerran kuukaudessa.¹⁰

1.2.2 Lastensuojelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö

Lastensuojelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö työskentelee sellaisten perheiden kanssa, joilla on vaikeasti kuormittava tilanne ja tuen tarve. Yksikkö käsittelee saapuvat lastensuojeluilmoitukset ja yhteydenotot, arvioi tuen tarpeen, ohjaa palveluihin sekä vastaa uusien asiakkaiden virka-aikaisesta päivystyksestä. Yksikössä toimii kymmenen alueellista työryhmää, joista seitsemän tekee lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arviointia (Kuvio 2).¹¹

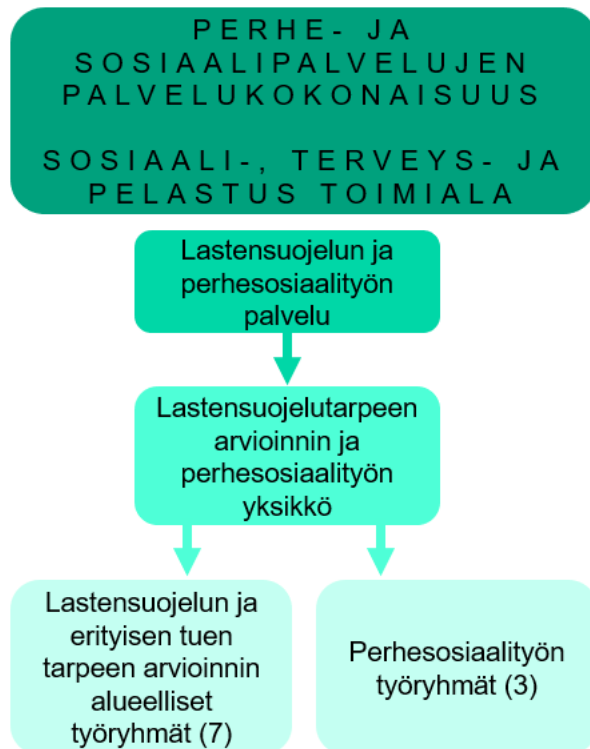
⁹ Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan opiskeluhoitosuunnitelma 2023, s. 12–13.

¹⁰ Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan opiskeluhoitosuunnitelma 2023, s. 16.

¹¹ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Perhe- ja sosiaalipalvelut, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö. Luettu 20.12.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)



Kuvio 2. Lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arviointi sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla syksyllä 2024

Lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen jokaisessa työryhmässä on johtava sosiaalityöntekijä, sosiaalityöntekijöitä ja yksi tai useampi sosiaaliohjaaja. Lisäksi työryhmissä on aikuissosiaalityön sosiaaliohjaaja, psykiatrinen sairaanhoitaja, perheneuvolan psykologi ja perheneuvolan sosiaalityöntekijä. Jokaisella alueella toimii myös etsivän työn sosiaaliohjaaja osana työryhmää. Vastaanotetut lastensuojeluilmoitukset, hakemukset ja yhteydenotot käsitellään siinä työryhmässä, jonka toiminta-alueella lapsi asuu.¹²

1.3 Arviointikysymykset ja -kriteerit

Pääkysymys: Toteutuuko tiedonkulku ja yhteistyö perusopetuksen ja lastensuojelutarpeen arvioinnin välillä kaupungin ohjeistusten mukaisesti?

Osakysymykset:

1. Onko tiedonvaihdoissa ja yhteistyössä noudatettu kaupungin toimintaohjeita?
2. Onko tiedonvaihtoon ja yhteistyöhön liittyvää osaamista kehitetty?
3. Onko tiedonvaihdon ja yhteistyön luotu rakenteet?

¹² Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Perhe- ja sosiaalipalvelut, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö. Luettu 20.12.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Ensimmäisen osakysymyksen kriteerinä on, että on noudatettu kaupungin toimintaohjeita. Ohjeiden noudattamista on tulkittu arvioinnissa saadun haastattelu- ja muun aineiston perusteella.

Toisen osakysymyksen kriteerinä on, että tiedonvaihtoon ja yhteistyöhön liittyvää osaamista on kehitetty riittävästi sekä peruskouluissa että lastensuojelussa esimerkiksi perehdytyksin ja koulutuksin. Riittävyttä on arvioitu saadun aineiston pohjalta.

Kolmannen osakysymyksen kriteerinä on, että tiedonkululle ja yhteistyölle perusopetuksen ja lastensuojelutarpeen arvioinnin välillä on luotu riittävät yhteistyörakenteet toiminnan eri tasoille (esimerkiksi toimialojen johdon tasolta koulujen tasolle). Yhteistyörakenteiden riittävyttä on arvioitu saatujen aineistojen pohjalta.

Yhteistyörakenteella tarkoitetaan arvioinnissa sitä, miten eri toimijoiden yhteistyön toimintaperiaatteet ja vastuut on määritelty. Yhteistyörakenteiden luomisella tarkoitetaan, että on määritelty, miten ja missä yhteistyötä tehdään (esimerkiksi säännölliset tapaamiset) perusopetuksen ja lastensuojelun eri hierarkiatasoilla (esimerkiksi johto, aluetasot) ja että eri toimijoiden vastuut yhteistyön tekemisessä on määritelty.

1.4 Arvioinnin aineistot ja menetelmät

Arvioinnin aineistona käytettiin haastatteluita ja tiedusteluja aihetta tunteville asiantuntijoille kasvatuksen ja koulutuksen toimialan perusopetuksessa ja yhteisissä palveluissa sekä sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan lastensuojelutarpeen arvioinnissa ja yhteisissä palveluissa. Näiden ohella hyödynnettiin asiakirja-aineistoa, esimerkiksi kaupungin ohjeistuksia, sekä aiheesta saatavilla olleita tilastotietoja. Lisäksi arvioinnissa on hyödynnetty tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle tehdyllä arviointikäynnillä saatuja tietoja. Arvioinnin aineisto on pääosin kerätty kesäkuun ja lokakuun välisenä aikana vuonna 2024.

Arvioinnissa tehtiin kolme ryhmähaastattelua, joista kaksi kohdistui suomenkieliseen perusopetukseen ja yksi lastensuojelutarpeen arviointiin. Perusopetuksen ensimmäiseen haastatteluun osallistui kolme rehtoria ja yksi apulaisrehtori¹³. Muistiolla tähän haastattelyryhmään viitataan rehtoreina. Toiseen perusopetuksen haastatteluun

¹³ Rehtorit työskentelevät yhtenäisissä peruskouluissa, joissa toimivat luokat 1–9. Helsingin kaupungin suomenkielisessä perusopetuksessa toimii 31 yhtenäistä peruskoulua. Lähde: <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/peruskoulut/suomenkieliset-yhtenaiset-peruskoulut>. Luettu 9.10.2024

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

osallistui oppilaiden hyvinvointipäällikkö ja kaksi oppilashuollon alueyksikön päällikköä¹⁴. Muistiolla tähän ryhmään viitataan oppilashuollon päälliköinä. Kolmas haastattelu pidettiin lastensuojelutarpeen arvioinnin yksikön¹⁵ kuudelle johtavalle sosiaalityöntekijälle ja lastensuojelun sosiaalityön päällikölle. Muistiolla tähän haastatteluun viitataan lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöinä. Haastateltavat olivat alallaan pitkään työskennelleitä ammattilaisia, ja valtaosa oli työskennellyt pitkään myös kaupungin palveluksessa. Yksiköt, joissa haastateltavat työskentelevät, sijaitsevat eri puolella kaupunkia. Arvioinnissa on katsottu, että haastatelluilla on työkokemuksensa ja eri alueilla sijaitsevien työpisteidensä vuoksi laaja näkemys perusopetuksen ja lastensuojelun välisestä tiedonvaihdesta ja yhteistyöstä Helsingissä.

1.5 Lainsäädäntö ja kaupungin ohjeet yhteistyöstä ja tiedonkulusta

1.5.1 Kansalliset linjaukset

Viranomaisten yhteistyötä, salassapitoa ja tietojen luovuttamista koskevia säädöksiä on runsaasti eri lainsäädännössä, kuten perusopetuslaissa, oppilas- ja opiskelija-huoltolaissa sekä lastensuojelulaissa. Yksittäisen lapsen asioissa yhteistyön ja tiedonluovutuksen lähtökohtana on ensisijaisesti huoltajan suostumus. Yhteistyöhön sisältyy mahdollisuus anonyymiin konsultointiin.¹⁶ Kunnallishallinnossa viranomaisella tarkoitetaan kunnan toimielimiä, luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita.¹⁷

Opiskeluhoiltoa toteutetaan opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen yhteistyönä ja tarvittaessa muiden tahojen kanssa. Oppilas- ja opiskeluhoilto lain mukaan koulun työntekijän tulee olla yhteydessä kouluterveydenhuoltoon, koulupsykologisiin tai kuraattoriin, jos hän arvioi oppilaan tarvitsevan oppilashuollon palveluja esimerkiksi opiskeluvaikeuksiin liittyen. Yksilökohtaisen opiskeluhoillon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen tietoja, jotka

¹⁴ Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala järjestää psykologi- ja kuraattoripalvelut kaupungin kouluille ja osin yksityisille ja valtion kouluille Helsingissä. Oppilashuollon alueyksikön päällikköjä on yhteensä kuusi kaupungin suomenkielisessä perusopetuksessa. Palvelua johtaa oppilaiden hyvinvointipäällikkö. Lähde: Helsingin kaupungin intranet, Kasko, Tämä on Kasko, Perusopetus, Kouluyhteisön hyvinvointi, Oppilashuolto. Luettu 9.12.2024; Helsingin kaupungin intranet, Kasko, Organisaatio. Luettu 9.12.2024

¹⁵ Lapsiperheiden palvelutarpeen arviointi ja tuki -yksikkö on osa lastensuojelu ja perhesosiaalityö -palvelua sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla. Yksikköä johtaa lastensuojelun sosiaalityön päällikkö. Lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arviointia tehdään seitsemässä alueellisessa työryhmässä. Lisäksi yksikössä tehdään perhesosiaalityötä kolmessa alueellisessa työryhmässä. Kutakin työryhmää johtaa johtava sosiaalityöntekijä. Lähde: Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Perhe- ja sosiaalipalvelut, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö. Luettu 9.10.2024.

¹⁶ <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkimisen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-sen-luovuttaminen/oikeudesta-saada-lasta-koskevaa-tietoa#Huoltajan%20oikeus%20antaa%20suostumus%20tiedon%20luovuttamiseen>. Luettu 18.12.2024; <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tietojen-luovutus-koulutuksesta-opiskeluhoiltopalveluille>. Luettu 18.12.2024; <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus#milloin%20taytyy%20tehd%C3%A4%20ilmoitus>. Luettu 18.12.2024.

¹⁷ <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:viranomainen>. Luettu 19.4.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

ovat välttämättömiä tuen tarpeen arviointiin ja opiskeluhoollon järjestämiseen.¹⁸ Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina vapaaehtoisuuteen ja sen toteuttaminen edellyttää suostumusta.¹⁹

Lastensuojelulain mukaan opetustoimen tulee tehdä ilmoitus lastensuojeluun, mikäli lapsen hoidossa ja huolenpidossa havaitaan laiminlyöntejä, olosuhteet ovat lapsen kehitystä vaarantavat tai lapsen käyttäytyminen huolestuttaa.²⁰ Sosiaalihuoltolain mukaan myös huoltajasta on tehtävä ilmoitus sosiaalihuoltoon lapsen edun sitä vaatiessa tai huoltajan ollessa kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan.²¹ Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä tulee olla käytettävissään lastensuojelutyössä tarvittavaa asiantuntemusta muun muassa lapsen kasvusta ja kehityksestä ja terveydenhuollosta.²² Perusopetuslain mukaan opetuksen järjestäjällä on oikeus saada välttämättömät tiedot oppilaan opetuksen järjestämiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta.²³

Lastensuojeluilmoitus pyritään ensisijaisesti tekemään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa sosiaalihuoltolain 35 § mukaisena yhteydenottona lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi. Lastensuojeluilmoituksen sijaan ilmoitusvelvolliset henkilöt, kuten opetustoimen ammattilaiset, voivat täyttää ilmoitusvelvollisuutensa ottamalla yhteyttä hyvinvointialueensa sosiaalihuoltoon yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa. Kyseessä voi esimerkiksi olla tilanne, jossa vanhempi tarvitsee apua lapsen kasvatuksessa ja koulunkäynnin tukemisessa. Käytännössä lastensuojelulaissa mainitulla ”sosiaalihuollolla” voidaan tarkoittaa esimerkiksi lapsiperheiden sosiaaliohjausta, perheneuvolaa tai lapsiperheiden sosiaalineuvontaa. Jos ilmoitusvelvollinen henkilö on ottanut yhteyttä sosiaalihuoltoon, hänen ei tarvitse samojen syiden perusteella erikseen tehdä lastensuojeluilmoitusta.²⁴

Sosiaalihuollon viranomainen saa luovuttaa salassapitovelvollisuuden estämättä asiakasta koskevia tietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen järjestämiseksi tai toteuttamiseksi. Myös sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä kunnan viranomaiselta sekä koulutuksen järjestäjältä tiedot ja selvitykset, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi ja sosiaalihuollon järjestämiseksi.²⁵ Asiakkaan suostumus on aina ensisijainen tietojen luovuttamisessa. Joissakin tilanteissa asiakasta koskevan tiedon luovuttaminen toiselle viranomaiselle on välttämätöntä, vaikka

¹⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2023, § 3, 16, 23.

¹⁹ Oppilas- ja opiskeluhoollolaki 1287/2023 19 §; <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoolto>. Luettu 22.5.2024.

²⁰ Lastensuojelulaki 417/2007, § 25.

²¹ Sosiaalihuoltolaki 1310/2014, § 35.

²² Lastensuojelulaki 417/2007, § 14.g

²³ Perusopetuslaki 628/1998, § 41;

²⁴ <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojelu-asian-vireilletulo/yhteydenotto-sosiaalihooltoon-tuen-tarpeen-arvioimiseksi>; Sosiaalihoollolaki 1301/2014 § 35; Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Perhekeskus, Työn tueksi, Yhteistyö koulun kanssa.

²⁵ Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 703/2023, § 64.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

asiakkaan suostumusta ei ole voitu saada tai asiakas on kieltänyt tiedon luovuttamisen.²⁶ Arvion siitä, voiko salassa pidettävää tietoa luovuttaa, tekee taho, jonka hallussa salassa pidettävä tieto on.²⁷

Sosiaali- ja terveysministeriön laatiman Lastensuojelun laatusuosituksen mukaan viranomaisyhteistyössä käytäntönä tulisi olla, että lastensuojelu antaa lastensuojeluilmoituksen tehneelle taholle tiedon siitä, että ilmoitus on vastaanotettu ja ilmoittaa asiaa hoitavan toimiston tai työntekijän yhteystiedot. Erityisesti tilanteissa, joissa asiaan joudutaan palaamaan myöhemmin, yhteystiedot helpottavat yhteistyön tekemistä. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävänä on koordinoida viranomaisyhteistyötä ja huolehtia siitä, että osapuolet tietävät yhteistyön tarkoituksen ja tavoitteet. Lastensuojeluilmoituksen tehneen ammattilaisen osallistuminen tilanteen selvittämiseen tarvittaessa tukee ja tuo jatkumoa perheen kanssa työskentelyyn.²⁸

Lastensuojelun laatusuosituksessa painotetaan rakenteiden merkitystä viranomaisyhteistyössä ja moniammatillisessa työskentelyssä. Laadukkaan työskentelyn kuvataan olevan laajasti johdon ja organisaation työskentelyn aikaansaannosta, ei yksittäisen työntekijän. Johdon tehtävänä on huolehtia, että eri palvelujen ja organisaatioiden rakenteet, kuten työajan käyttö ja päätöksenteko, tukevat ammattilaisten yhteistyötä. Johdon vastuulla on varmistaa, että yhteisiin työskentelyrakenteisiin ja periaatteisiin sitoudutaan palveluissa laajasti ja että työntekijöillä on mahdollisuus yhteiseen työskentelyyn. Laadukkaalla moniammatillisella työskentelyllä mahdollistetaan oikea-aikainen apu ja tuki lasten arjen kasvuympäristössä ja kaikille avoimissa palveluissa. Lastensuojelun laatusuosituksessa tuodaan myös esiin, että työntekijöiden vaihtuvuus heikentää työskentelyn laatua sekä johtamisen että perheiden avunsaannin ja luottamuksen syntymisen näkökulmista.²⁹

1.5.2 Kaupungin linjaukset

Kaupunkistrategiassa 2021–2025 ei ole asetettu suoraan tavoitteita lapsiin liittyvälle tiedonkululle ja yhteistyölle eri viranomaispalveluissa. Strategian mukaan perheitä tuetaan monialaisesti panostaen varhaiseen ja laaja-alaiseen tukeen. Tavoitteena on ehkäistä ongelmien kasautumista ja lastensuojelun tarvetta. Lisäksi tavoitteena on parantaa mielenterveyspalvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta sekä jatkaa lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluketjun parantamista yhdessä eri toimijoiden kanssa.³⁰

Kaupunki on laatinut useita yhteistyöohjeita ja oppaita lapsia, nuoria ja perheitä koskevan monialaisen yhteistyön ja tuen tarpeen arvioinnin tueksi. Osa ohjeista koskee

²⁶ <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-sen-luovuttaminen/sosiaalihuollon-viranomaisen-oikeus-luovuttaa#Tieto-jen%20luovuttaminen%20asiakkaan%20hoidon%20ja%20huollon%20turvaamiseksi>. Luettu 28.5.2024.

²⁷ <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/uhkasta-tulee-ilmoittaa-opetustoimen-henkiloston-ilmoitusvelvollisuudet-ja>. Luettu 13.12.2024.

²⁸ STM 2019, 24–25.

²⁹ STM 2019, 24–25.

³⁰ Kasvun paikka. Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

vain koulujen sisäistä tai niiden välistä toimintaa, joten niissä ei varsinaisesti ohjeisteta yhteistyöstä lastensuojelun kanssa, mutta kylläkin toimintatavoista, joita kouluissa on tyypillisesti käytössä ennen mahdollista yhteydenottoa lastensuojeluun. Tällaisia ohjeita ovat esimerkiksi opiskeluhoitosuunnitelma, jossa on kuvattu opiskeluhoillon yhteistyörakenteet.³¹ sekä ”Yksilökohtaisen opiskeluhoillon monialaisen työskentelyn prosessikuvaus”³².

Sekä kouluissa että lastensuojelun palveluissa käytössä olevia keskinäisestä yhteistyöstä laadittuja ohjeita on kaksi: toimintaohje ”Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä”³³ sekä ”Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli”³⁴. Toimintaohjeen ”Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä” mukaan yhteistyön lähtökohtana on, että koulunkäynti on keskeinen osa lapsen ja nuoren elämää ja se tulee järjestää lapsen edun mukaisesti. Opetustoimella tulee olla käytössään tarvittavat tiedot koulunkäynnin järjestämiseksi. Useimmiten nämä tiedot saadaan huoltajilta, mutta joskus niitä tarvitaan myös muilta viranomaisilta, kuten lastensuojelulta. Tiedot voi pyytää lastensuojelusta kirjallisesti tai olemalla yhteydessä lapsen asioista vastaamaan sosiaalityöntekijään ja sopimaan hänen kanssaan tiedonvaihdesta. Ohjeessa linjataan, että lastensuojeluilmoituksen tehneelle viranomaiselle on annettava vähintäänkin tieto siitä, että ilmoitus on vastaanotettu sekä asiaa hoitavan toimipisteen yhteystiedot.³⁵

Yhteistyötä lastensuojelun kanssa on ohjeistettu edellä mainittujen lisäksi myös useissa pelkästään koulujen käytössä olevissa oppaissa ja ohjeissa. Tällaisia ovat

³¹ Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan opiskeluhoitosuunnitelma 18.10.2023.

³² Yksilökohtaisen opiskeluhoillon monialaisen työskentelyn prosessikuvaus. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Saatavana Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Oppijoiden hyvinvointi ja opiskeluhoito. Luettu 24.5.2024.

³³ Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä. Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi 3/2022. Saatavana esim. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojelun ja perhesosiaalityön ohjeet. Luettu 12.12.2024.

³⁴ Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli. Helsingin kaupunki 02/2023. Saatavana esimerkiksi Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Oppimisen tuki ja hyvinvointi, siirtymät, Alakoulusta yläkouluun. Luettu 22.11.2024.

³⁵ Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä. Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi 3/2022. Saatavana esim. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojelun ja perhesosiaalityön ohjeet. Luettu 12.12.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

”Poissaoloihin puuttumisen käsikirja”³⁶ ja ”Oppimisen ja koulunkäynnin moniammatillisen tuen käsikirja”³⁷. Lisäksi kouluilla on käytössä ”Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyn ja puuttumisen toimintamalli”³⁸ ja ”Materiaalipaketti kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle – poliisi, lastensuojelu ja sovittelutoiminta”³⁹ Eri ohjeistusten sisällöistä esitetään tarkempaa tietoa alla olevissa luvuissa.

1.5.3 Toimintamalli huolen herätessä

Yhteistyöohjeen mukaan ammattilaisen tulee huolen herätessä koulussa ottaa asia puheeksi varhaisessa vaiheessa oppilaan tai huoltajan kanssa. Ammattilaiset voivat keskustella myös keskenään oppilaan oppimisesta ja tuen tarpeista ilman erillistä lupaa oppilaalta tai huoltajalta. Asiat tulee kuitenkin käydä läpi asianosaisten kanssa. Lisäksi koulun työntekijät voivat hyödyntää oppilashuollon konsultointimahdollisuutta ja saada tukea asian puheeksi ottamiseen.⁴⁰

Tarpeen vaatiessa kootaan oppilashuollon monialainen asiantuntijaryhmä koolle oppilaan tilanteen varhaiseen selvittelyyn ja hoitamiseen. Kokoonpano perustuu yksilölliseen harkintaan, käsiteltävään asiaan ja siinä vaadittavaan osaamiseen. Mukaan voidaan kutsua tarvittaessa mukaan myös ulkopuolisia asiantuntijoita tai oppijan läheisiä. Oppilaalta ja hänen huoltajaltaan pyydetään suostumus mukaan kutsuttavista asiantuntijoista. Aloitustapaamisessa sovitaan tiedonsiirroista, yhteydenpidosta ja viestinnästä. Tapaamisista laaditaan opiskeluhoitokertomus, mikä kirjataan perusopetuksessa Wilma-järjestelmään.⁴¹

Lastensuojelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö työskentelevät sellaisten lasten ja perheiden kanssa, joilla on vaikeasti kuormittava elämäntilanne ja tuen tarve.⁴² Lastensuojeluilmoitukset ja yhteydenotot lapsista, joilla ei ole lastensuojelun asiakkuutta,

³⁶ Poissaoloihin puuttumisen käsikirja. Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 21.6.2023. Saatavana esim. Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Oppimisen tuki ja hyvinvointi, Oppimisen tuki, Lähikoulu, Poissaoloihin puuttumisen käsikirja. Luettu 22.11.2024.

³⁷ Oppimisen ja koulunkäynnin moniammatillisen tuen käsikirja. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Saatavana Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Oppijoiden hyvinvointi ja opiskeluhoito. Luettu 24.5.2024.

³⁸ Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyn ja puuttumisen toimintamalli. Helsingin kaupunki. Saatavilla Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta. Luettu 2.9.2024.

³⁹ Materiaalipaketti kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle – poliisi, lastensuojelu ja sovittelutoiminta. Helsingin kaupunki 26.8.2024. Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta. Luettu 22.11.2024.

⁴⁰ Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä. Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi 3/2022; Yksilökohtaisen opiskeluhoollon monialaisen työskentelyn prosessikuvaus.

⁴¹ Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan opiskeluhoitosuunnitelma 18.10.2023; Yksilökohtaisen opiskeluhoollon monialaisen työskentelyn prosessikuvaus. Helsingin kaupunki.

⁴² Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö. Luettu 21.5.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

käsitellään lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arvioinnin alueellisissa työryhmissä. Työryhmä arvioi tuen tarpeen ja ohjaa lapsen ja perheen sopivan palvelun piiriin.⁴³

Perhesosiaalityön asiakkuus aloitetaan, jos lapsen arvioidaan olevan erityisen tuen tarpeessa palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Lastensuojelua tarvitsevat ohjataan lastensuojelun asiakkaaksi.⁴⁴ Perhesosiaalityö tukee erityisen tuen tarpeessa olevien alle 18-vuotiaiden lasten sekä heidän perheidensä hyvinvointia erilaisissa tilanteissa, jotka voivat liittyä esimerkiksi kasvatukseen, perheen ristiriitoihin tai elämäntilanteen kuormittavuuteen.⁴⁵ Lastensuojelu tukee huoltajia lapsen kasvatuksessa silloin, kun perheessä on kriisi tai vakavaa kuormitusta.⁴⁶ Jos arvioidaan, että kysymyksessä ei ole lastensuojelun tai erityisen tuen tarpeen arvioinnin tarvetta, asia ohjataan sosiaaliohjaukseen palvelutarpeen arviointiin. Sosiaaliohjauksen palvelutarpeen arvioinnin kautta asiakkaat ohjautuvat eteenpäin esimerkiksi, sosiaaliohjaukseen, kotipalveluun tai perheneuvolaan.⁴⁷

Avohuollon tukitoimet ovat lastensuojelussa ensisijaisia ja niitä ovat muun muassa perhetyö, perhekuntoutus, ryhmätoiminta ja tukihenkilötoiminta. Valtaosa lastensuojelusta tapahtuu avohuollossa, jolloin lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaita ja lapsi asuu omassa kodissaan. Kiireelliseen sijoitukseen kodin ulkopuolelle päädytään tilanteissa, joissa vanhemmat eivät kykene hoitamaan lastaan esimerkiksi akuutin mielenterveysongelman, onnettomuuden tai päihteiden käytön takia tai jos lapsi on jätetty heitteille tai käyttäytyy itseään vakavasti vaarantaen. Kiireellinen sijoitus on lastensuojelulain velvoittamaa toimintaa ja tavoitteena on lapsen palaaminen kotiin. Lastensuojelun viimesijainen keino on huostaanotto ja siihen ryhdytään, jos ongelmat ovat vakavia tai ne ovat kestäneet kauan. Huostaanotto on voimassa sen aikaa, kun lapsi sitä tarvitsee, ja loppuu viimeistään täysi-ikäisyyteen.⁴⁸

Perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön yhteistyöohjeen mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävänä on sopia yhteistyöstä. Tiedonvaihto ja yhteistyökäytännöt kirjataan asiakassuunnitelmaan tai muihin asiakasdokumentteihin. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada lastensuojelusta välttämättömät

⁴³ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö. Luettu 21.5.2024.

⁴⁴ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/tukea-lapselle-nuorelle-ja-perheelle/lastensuojelun-ja-erityisen-tuen-tarpeen-arviointi>. Luettu 21.1.2025.

⁴⁵ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö. Luettu 21.5.2024.

⁴⁶ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/mita-lastensuojelu-on>. Luettu 21.1.2025.

⁴⁷ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

⁴⁸ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/mita-lastensuojelu-on>. Luettu 21.1.2025.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

tiedot opetuksen järjestämiseksi. Perusopetuksen työntekijällä on velvollisuus osallistua sosiaalihuollon työntekijän pyynnöstä palvelutarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelman laadintaan.⁴⁹

Perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön, sekä mahdollisten muiden toimijoiden yhteistyöllä pyritään rakentamaan lapselle turvallinen ja kehitystä tukeva kokonaisuus. Tilanteissa, joissa vanhemmat eivät kykene riittävästi tukemaan lastaan, eri tahojen yhteistyöllä on keskeinen merkitys.⁵⁰

1.5.4 Oppilaiden poissaolot ja väkivaltatilanteet

Poissaolot

Perusopetuslaki muuttui oppilaiden poissaolojen osalta vuonna 2023.⁵¹ Lain mukaan opetuksen järjestäjän tulee ennaltaehkäistä perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja sekä seurata ja puuttua niihin suunnitelmallisesti. Opetuksen järjestäjän tulee ilmoittaa luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.⁵²

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla poissaoloja seurataan osana pedagogista johtamista.⁵³ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla on käytössä pedagogisen tietojohdamisen työkalut, joihin kuuluvat data-analytiikka ja raportointinäkökulmat eli niin sanottu ”johtamisen työpöytä”, jossa oppilashallintojärjestelmästä saatuja tietoja ja lukuja esitetään pelkistetyssä muodossa. Työkalujen avulla rehtorit, kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johto sekä esimerkiksi aluepäälliköt voivat seurata reaaliaikaisesti esimerkiksi poissaolotilannetta ja tarkistaa, onko poissaoloihin puututtu. Työkalujen avulla raportoituja tietoja voi tarkastella kaupungin, alueen, koulun, luokka-asteen tai yksittäisen luokan tasolla.⁵⁴ Jatkossa myös oppilashuolto pääsee tarkastelemaan poissaolomäärien kehitystä.⁵⁵

Koulutasolla poissaolojen ennaltaehkäisyä, suunnitelmallista seurantaa ja niihin puuttumista koordinoi koulun johto yhdessä yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän kanssa. Koulukohtaiset ratkaisut sekä työn- ja vastuunjako täsmennetään koulun toimintasuunnitelmassa. Sovittujen toimintatapojen ja vastuiden tulee olla koko opetushenkilöstön, oppilaiden ja huoltajien tiedossa.⁵⁶

⁴⁹ Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä. Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi 3/2022.

⁵⁰ Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä. Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi 3/2022.

⁵¹ Perusopetuksen aluepäällikkö; oppimisen tuen yksikön päällikkö, perusopetus; pedagoginen asiantuntija, palvelukokonaisuuksien kehittämisen tuki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Teams-puhelu 22.5.2024.

⁵² Perusopetuslaki 25.11.2022/947

⁵³ Oppilaiden hyvinvointipäällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 4.12.2024.

⁵⁴ Tarkastusviraston arviointimuistio 2021. Etäopetuksen aiheuttaman oppimisvajeen paikkaaminen yläkouluissa, 42.

⁵⁵ Oppilaiden hyvinvointipäällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 4.12.2024.

⁵⁶ Poissaoloihin puuttumisen käsikirja. Helsingin kaupunki 21.6.2023.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Poissaolojen ennaltaehkäisyä ja seurantaan koskevan lainmuutoksen yhteydessä poissaoloihin puuttumisen käsikirja päivitettiin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ”Sitouttavan kouluyhteisötyön kehittäminen Helsingissä” -hankkeessa.⁵⁷ Käsikirjan päivitykset on käyty läpi opetushenkilökunnan kanssa opettajien suunnittelu- ja koulutuspäivissä.⁵⁸ Poissaoloihin puuttumisen käsikirjan jalkauttaminen kouluihin on ollut yksi hankkeen ”Yhteisöllisen opiskeluhuollon vahvistaminen ja kehittäminen esi- ja perusopetuksessa sekä lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa 2023–25” toimenpiteistä.⁵⁹ Hankeaika on 3.3.2023–31.7.2025, joten hanke ja siinä mahdollisesti toteutettavat toimenpiteet olivat vielä kesken tämän arvioinnin valmistuessa. Hanketta rahoittaa Opetus- ja kulttuuriministeriö.⁶⁰

Poissaoloihin puuttumisen käsikirjassa on kuvattu kolmiportainen toimintamalli (Kuvio 3), jolla poissaoloihin puututaan. Käsikirjassa on myös määritelty eri luokka-asteille poissaolotuntimäärät ja -prosentit, joiden ylittyessä tilanteeseen puututaan.⁶¹ Oppilaiden hyvinvointipäälliköltä saadun tiedon mukaan seurannan painopiste on siirtynyt poissaoloprosenttien seurantaan tuntimäärien sijaan.⁶² Koulun tekemät toimenpiteet kirjataan Wilman poissaoloihin puuttumisen toimenpidelomakkeelle.⁶³

⁵⁷ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024; Hankeaika oli 1.8.2021–31.7.2023 ja hanketta rahoitti Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://helsinkioppii.hel.fi/kehittaminen/hankkeet/sitouttavan-kouluyhteisotyön-kehittäminen-helsingissa/>. Luettu 22.5.2024.

⁵⁸ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

⁵⁹ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024

⁶⁰ <https://helsinkioppii.hel.fi/kehittaminen/hankkeet/yhteisöllisen-opiskeluhuollon-vahvistaminen-ja-kehittaminen-esi-ja-perusopetuksessa-seka-lukioissa-ja-ammattillisissa-oppilaitoksissa-2023/>. Luettu 22.5.2024.

⁶¹ Poissaoloihin puuttumisen käsikirja. Helsingin kaupunki 21.6.2023.

⁶² Oppilaiden hyvinvointipäällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 4.12.2024.

⁶³ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)



Kuvio 3. Poissaolosten puuttumisen toimintamalli Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla⁶⁴

Poissaoloihin puuttumisen toimintamallin ennaltaehkäisevät toimenpiteet koskevat koko koulun oppilaita ja niiden tarkoituksena on tukea oppilaiden läsnäoloa ja kouluun kiinnittymistä. Poissaoloja ehkäisee muun muassa turvallisuuden, yhteenkuuluvuuden ja nähdäksi tuleminen tunne, tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu, säännöllinen yhteydenpito huoltajien kanssa, koululäsnäolon merkityksen korostaminen sekä tiedottaminen poissaolosten seurannasta ja puuttumisen käytännöistä.⁶⁵

Varhaisen tuen toimet tulisi aloittaa, jos oppilaalla on selvittämättömiä poissaoloja tai oppilaalle on kertynyt seurantajakson aikana poissaoloja vähintään 5–10 prosenttia opetuksesta tai tilanteissa, joissa opettaja arvioi, että poissaoloihin liittyy epäselviä tai huolestuttavia piirteitä. Varhaisen tuen toimenpiteitä ovat luokanopettajan tai -valvojan keskustelu oppilaan ja huoltajan kanssa sekä poissaolosyiden selvittäminen ja seuranta. Jos selvittelyssä herää huoli oppilaasta, opettaja konsultoi oppilashuoltoa ja oppilaan tuen tarvetta arvioidaan. Opettaja laatii yhdessä perheen kanssa suunnitelman poissaolosten vähentämiseksi. Tarvittaessa opettaja on perheen kanssa yhteydessä lapsiperheiden sosiaaliohjaukseen.⁶⁶

Vahvan tuen toimenpiteet aloitetaan, jos poissaolot jatkuvat varhaisen puuttumisen toimenpiteistä huolimatta, poissaolot ylittävät kymmenen prosenttia seurantajakson aikana tai oppilas tai huoltaja ei sitoudu noudattamaan laadittuja suunnitelmia. Vah-

⁶⁴ Poissaoloihin puuttumisen käsikirja. Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 21.6.2023, 3.

⁶⁵ Poissaoloihin puuttumisen käsikirja. Helsingin kaupunki 21.6.2023.

⁶⁶ Poissaoloihin puuttumisen käsikirja. Helsingin kaupunki 21.6.2023.; Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

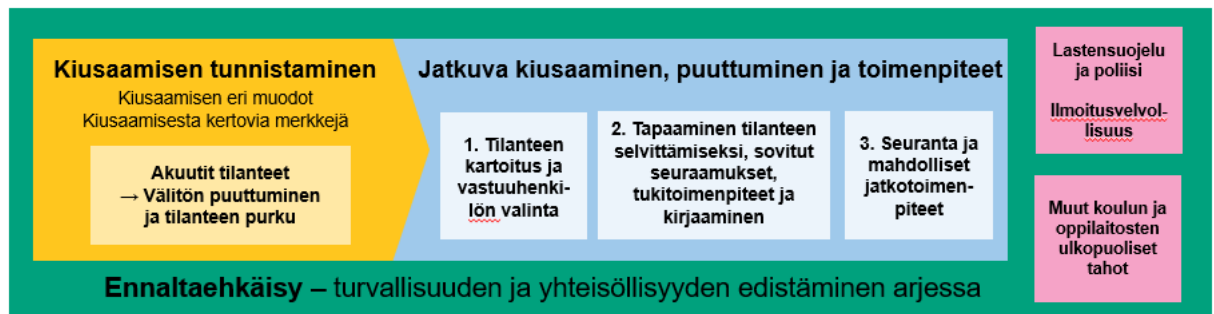
ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

van tuen toimenpiteitä ovat poissaolojen syiden perusteellinen selvittäminen, yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen ja vahvan tuen suunnitelman laatiminen. Mikäli oppilaan perhe ei ole sosiaalipalveluiden piirissä, otetaan yhteyttä palvelutarpeen arviointiin, jotta oppilas ja hänen huoltajansa saavat tarvitsemansa tuen. Tarvittaessa koulun tulee tehdä lastensuojeluilmoitus.⁶⁷

Väkivaltatilanteet

Kouluilla on käytössä toimintamalli kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi (Kuvio 4). Toimintamalli sisältää ohjeistukset akuuttiin tilanteeseen puuttumiseen ja tilanteen purkuun sekä toimenpiteet jatkuvaan kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttumiseen. Toimintamallissa on määritelty henkilökunnan, oppijoiden ja huoltajien vastuut kiusaamistilanteissa sekä milloin otetaan yhteyttä lastensuojeluun ja poliisiin.⁶⁸



Kuvio 4. Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyn ja puuttumisen toimintamalli⁶⁹

Kaikilla kouluilla on toimintamallit kriisi- ja kiusaamistilanteiden varalle. Koulujen toimenpiteet on koottu kiusaamisen vastaiseksi ohjelmaksi, joka sisältää yhteensä 13 toimenpidettä kouluille.⁷⁰ Helsinkiläiskoulujen opettajien ”työkalupakiksi” tarkoitetun Opehuone-intranetsivuston⁷¹ ohjeistuksen mukaan toimintatapojen ja toimintamallien tulee olla jokaisen koulun henkilökunnan jäsenen ja huoltajien tiedossa, ja ne tulee käydä yhdessä läpi säännöllisesti.⁷²

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala on laatinut vuonna 2024 päiväkodeille, kouluille ja oppilaitoksille materiaalipaketin, jossa kuvataan yhteistyötä poliisiin, lastensuojeluun ja sovittelutoiminnan kanssa. Materiaalissa kuvataan muun muassa kiireelliset

⁶⁷ Poissaoloihin puuttumisen käsikirja. Helsingin kaupunki 21.6.2023.; Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

⁶⁸ Kiusaamisen vastainen toimintamalli. Helsingin kaupunki. <https://www.hel.fi/static/kasko/yhteiset/kiusaamisen-vastainen-toimintamalli-2024.pdf>.

⁶⁹ Kuva muokattu lähteestä: Kiusaamisen vastainen toimintamalli. Helsingin kaupunki. <https://www.hel.fi/static/kasko/yhteiset/kiusaamisen-vastainen-toimintamalli-2024.pdf>.

⁷⁰ <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/tukea-oppimiseen-ja-hyvinvointiin/kiusaamisen-vastainen-toiminta-peruskouluissa> Luettu 15.11.2024.

⁷¹ <https://www.kaskon uutiskirje.fi/etusivu/opehuone-sivusto-on-opettajien-tyokalupakki.html>. Luettu 22.11.2024.

⁷² Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta. Luettu 15.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

ja ei-kiireelliset tilanteet, rikoksista ilmoittaminen sekä yhteydenotto- ja konsultaatiokäytännöt. Materiaalissa on myös kuvattu lievän pahoinpitelyn ja pahoinpitelyn tunnusmerkistöt oppilaiden välisissä väkivaltatilanteissa sekä toimintatavat tilanteissa, joissa huoltajan epäillään kohdistaneet lapseen väkivaltaa.⁷³

⁷³ Materiaalipaketti kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle – poliisi, lastensuojelu ja sovittelutoiminta. Helsingin kaupunki 2024. Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta. Luettu 22.11.2024.

2 HAVAINNOT

2.1 Koulun ja lastensuojelutarpeen arvioinnin yhteistyö

2.1.1 Haastatteluryhmien keskeiset tehtävät

Haastatelluilta rehtoreilta, oppilashuollon päälliköiltä ja lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiltä kysyttiin heidän keskeisistä tehtävistään koulun ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä ja tiedonvaihdoissa.

Rehtorit nimesivät keskeiseksi tehtäväkseen kokonaisuuden johtamisen. Rehtorit toimivat koulun yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän⁷⁴ puheenjohtajana. Rehtorit vastaavat koulun tasolla yhteistyörakenteista ja yhdessä toimimisen kulttuurista sekä tiedottavat ja ohjaavat opettajia. Rehtorit voivat tehdä myös lastensuojeluilmoituksia tai olla mukana yksittäisten oppilaiden tapauksissa, mutta tyypillisesti näin toimitaan vain erityisen haastavissa tilanteissa. Kokonaisuus on rehtorien mukaan vaikeasti johdettava, sillä rehtoreilla ei ole tietoa kaikesta asiaan liittyvästä salassapitokysymysten vuoksi. Rehtorit eivät esimerkiksi tiedä kaikista koulun henkilökunnan tekemistä lastensuojeluilmoituksista eivätkä rehtorit välttämättä saa tietoa prosessien etenemisestä lastensuojelussa.⁷⁵

Oppilashuollon päälliköt kuvasivat oppilashuollon tehtäväksi opettajien opastamisen ja "tulkkina" toimimisen opetustoimen ja lastensuojelun välillä. Oppilashuolto esittelee kouluissa henkilöstölle ja oppilaille hyvinvointityötä säännöllisesti, järjestää koulutuksia sekä laatii tarpeen mukaan ohjeistuksia ja tietopaketteja koulujen ja muiden toimijoiden käyttöön.⁷⁶ Oppilaiden hyvinvointipäällikkö tekee yhteistyötä lastensuojelun ja perhepalvelujen johdon kanssa. Oppilashuollon alueyksikön päälliköt toimivat alueensa kuraattorien ja psykologien esihenkilöinä ja tiedottavat henkilöstöä tiedonvaihtoon ja yhteistyöhön liittyvistä kysymyksistä. Alueyksikön päällikön tehtäviin sisältyy yhteistyö ja kehittämistyö lastensuojelun kanssa, muun muassa kaupunkitasoisessa lastensuojelun asiantuntijaryhmässä. Lisäksi oppilashuollon alueyksikön päälliköt osallistuvat monialaiseen asiantuntijaryhmään, jossa eri alan asiantuntijat käsittelevät yhdessä haastavia asiakastapauksia.⁷⁷

Lastensuojelutarpeen arvioinnissa perusopetus nähdään yhtenä keskeisimmistä yhteistyökumppaneista, sillä valtaosa lastensuojeluilmoituksista koskee perusope-

⁷⁴ Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan jokaisessa oppilaitoksessa on toimipaikkakohtainen yhteisöllistä opiskeluhoitoa ohjaava ryhmä. Toimipaikkakohtaista yhteisöllistä opiskeluhoitoryhmää johtaa perusopetuksessa hyvinvointityöstä vastaava rehtori tai apulaisrehtori. Ryhmään kuuluvat lisäksi opiskeluhoollon työntekijät sekä toimipaikkakohtaisesti sovitut muut henkilöt, kuten erityisopettaja ja opinto-ohjaaja.

Lähde: Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan opiskeluhooltosuunnitelma 2023, s. 16.

⁷⁵ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

⁷⁶ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä). 11.9.2024.

⁷⁷ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä). 11.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

tusikäisiä lapsia. Lastensuojelun sosiaalityön päällikkö on mukana useassa verkostossa kasvatuksen ja koulutuksen toimialan johdon kanssa. Lisäksi lastensuojelun sosiaalityön päällikkö johtaa ja jalkauttaa yhdessä sovittuja toimintaohjeita ja käytäntöjä sekä kehittää toimintaa. Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavat sosiaalityöntekijät osallistuvat oman alueensa työryhmän työhön, muun muassa ohjaamalla sosiaalityöntekijöiden yhteistyötä koulujen kanssa ja osallistumalla yhdessä työryhmän kanssa lastensuojeluilmoitusten käsittelyyn ja jatkotoimien suunnitteluun. Lisäksi johtavat sosiaalityöntekijät koordinoivat yhteistyötapaamisia kuraattorien ja psykologien kanssa.⁷⁸

Lasten etsivä työ on uusi lastensuojelutarpeen arvioinnin työmuoto koulujen kanssa tehtävässä yhteistyössä.⁷⁹ Vuodesta 2024 alkaen jokaiseen lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arvioinnin alueelliseen työryhmään on kuulunut etsivä sosiaaliohjaaja, joka jalkautuu muun muassa kouluille ja nuorisopalveluihin.⁸⁰

2.1.2 Eteneminen koulussa

Haastateltujen rehtorien mukaan koulu on ensisijaisesti yhteydessä huoltajiin, kun oppilaan tuen tarve tunnistetaan. Oma opettaja on yleensä koulun ammattilaisista se kenellä herää huoli oppilaasta. Perheen kanssa tehdään yhteistyötä aina kun se on mahdollista ja opettaja voi myös konsultoida oppilashuoltoa. Rehtorit kuvasivat opettajien ja kuraattorien roolia keskeiseksi alkuvaiheessa. Työtä saatetaan tehdä pitkään koulun sisäisesti ja valtaosa oppilaiden tilanteista ratkeaa muutoin kuin lastensuojeluilmoituksella. Lastensuojeluilmoitus tehdään vasta sitten, kun koulun omat keinot loppuvat. Rehtorien näkemyksen mukaan koulut osaavat hyvin arvioida, mitä kautta edetään missäkin tilanteessa.⁸¹

Oppilashuollon päälliköiden mukaan ala-asteikäisten lasten huoltajat otetaan välittömästi mukaan tilanteen selvittelyyn. Yläasteikäisten kohdalla arvioidaan tapauskohtaisesti, sillä huoli voi liittyä myös kotioloihin. Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan tarvittaessa yksittäisen oppilaan asioissa. Asiantuntijaryhmän kokoontuessa päätetään työnjaosta ja perhe ohjataan ottamaan yhteyttä lastensuojeluun itse tai perheen puolesta otetaan yhteyttä lastensuojeluun.⁸²

⁷⁸ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

⁷⁹ Etsivä sosiaalityö tarjoaa moniammatillista, matalan kynnyksen apua erityisesti 9–13-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen. Etsivä sosiaaliohjaaja on mukana asiakasprosesseissa ja jalkautuu julkisiin ja puolijulkisiin tiloihin yhteistyössä nuorisopalvelujen, koulujen ja muiden tahojen kanssa. Lähde: Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojelutarpeen arviointi ja perhesosiaalityö, Lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arviointi. Luettu 14.10.2024; Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistiolounnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

⁸⁰ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

⁸¹ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

⁸² Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä). 11.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Rehtorien mukaan lastensuojeluun otetaan yhteyttä silloin, kun lapsen hyvinvoinnista tai kokonaisuudesta lapsen ympärillä on akuutti huoli ja koetaan, että koulu ei pysty yksin huolehtimaan lapsesta.⁸³ Syyt liittyvät haastateltujen ryhmien mukaan tyypillisesti poissaoloihin, väkivaltatilanteisiin, päihteisiin, vanhempien pärjäämiseen kasvatus tehtävässään, ristiriita- tai väkivaltatilanteisiin kotona tai muuhun isompaan huoleen lapsen kotioloissa. Lisäksi yhteyttä otetaan lapsen psyykkistä vointia, oppilaiden välistä kanssakäymistä sekä koulun henkilökuntaan kohdistettua uhkaavaa käytöstä koskevissa kysymyksissä. Koulut ottavat yhteyttä myös Ote-opetukseen⁸⁴ liittyen sekä tilanteissa, joissa lapsi ei palaa kouluun loman jälkeen.⁸⁵

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla toteutetussa taustahaastattelussa sekä tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynnillä nostettiin esiin lasten ja nuorten koulunkäyntiongelmien lisääntyminen. Runsaat koulupoissaolot ovat toimialan näemyksen mukaan yleistyneet. Lastensuojeluilmoitusten syinä koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet ja lapsen väkivaltainen käyttäytyminen ovat lisääntyneet. Myös opetustoimen tekemät lastensuojeluilmoitukset ovat kasvaneet.⁸⁶

Rehtorien ja oppilashuollon päälliköiden mukaan se ammattilainen, kenellä on huoli oppilaasta, on yhteydessä lastensuojeluun.⁸⁷ Tämä on nähty tärkeäksi, jotta tiedot tilanteesta säilyvät eikä viesti muutu matkan varrella.⁸⁸ Koulun henkilökuntaa on ohjeistettu tekemään lastensuojeluilmoitukset kirjallisesti, sillä suullisesti tehty ilmoitus voi johtaa tilanteisiin, joissa asia kirjataan lastensuojelussa puutteellisesti.⁸⁹ Oppilashuolto tarjoaa tarvittaessa tukea opettajalle lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Kun lastensuojeluilmoitus on tehty, käynnistyy asian selvittely lastensuojelutarpeen arvioinnissa.⁹⁰ Lisäksi kasvatuksen ja koulutuksen toimialan oppivelvollisuusvalvonnan kautta tehdään lastensuojeluilmoituksia.⁹¹

⁸³ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

⁸⁴ Ote-opetus on koulunkäyntiä tukevaa perhetyötä tilanteissa, joissa yläkouluikäisellä oppilaalla on runsaasti poissaoloja tai koulunkäynti on kokonaan keskeytynyt. Ote-opetuksessa opettajan työparina toimii sosiaaliohjaaja, joka tukee nuoren koulunkäyntiä perhetyön menetelmin. Ote-opetuksen edellytyksenä on lastensuojelun tai perhesosiaalityön asiakkuus. Lähde: Ote-opetuksen ja koulunkäyntiä tukevan perhe työn käsikirja. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojelun ja perhesosiaalityön palvelut, Koulunkäyntiä tukeva perhetyö (OTE). Luettu 14.10.2024.

⁸⁵ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024; Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024; Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

⁸⁶ Lastensuojelun sosiaalityön päällikkö, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala. Teams-puhelu 20.5.2024; Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla 8.11.2024.

⁸⁷ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024; Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

⁸⁸ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

⁸⁹ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

⁹⁰ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

⁹¹ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Arviointihavaintojen perusteella ohjeessa ”Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli” on kuvattu kouluille suunnatuista ohjeista tarkimmin erilaisia syitä, joiden perusteella voi tai tulee tehdä yhteydenotto lastensuojeluun. Tällaisia voivat olla esimerkiksi puutteet lapsen hoidossa ja huolenpidossa, huoltajien päihde- ja mielenterveysongelmat sekä jatkuva koulunkäynnin laiminlyönti. Ohjeessa neuvotaan myös yhteydenottokanavat erilaisissa tapauksissa. Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumallissa ei sen sijaan määritellä lainkaan lastensuojelun yhteistyövelvollisuuksia kouluun päin, vaan vain koulujen ja oppilaitosten toimintaa lastensuojeluun päin.⁹² Toimintaohjeessa ”Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä” ei neuvota tarkemmin siitä, missä vaiheessa, millä perusteilla tai millä tavalla käytännössä yhteydenotto koulusta lastensuojeluun pitäisi tehdä tai mitä toimenpiteitä kouluissa pitäisi olla tehtynä ennen yhteydenottoa.⁹³

Lastensuojelun sosiaalityön päällikön mukaan vuonna 2025 työstetään kokoavaa ohjetta perhekeskusten sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan eri palvelujen yhteistyöstä ja työnjaosta. Ohjeeseen on tarkoitus yhdistää ja linkittää eri ohjeistuksien sisältöjä. Tavoitteena on parantaa lasten ja perheiden tukemista ja avun saantia.⁹⁴

2.1.3 Lastensuojeluilmoituksen tekeminen ja käsittely

Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynnillä saatujen tietojen mukaan lapsen tilanteesta herännyt huoli tulee ottaa puheeksi lapsen ja huoltajan kanssa koulussa, ja ensisijaisesti perheelle tarjotaan koulun tukitoimia. Huolen taustalla olevia syitä selvitetään yhteistyössä oppilashuollon ja perheen kanssa sekä tarpeen mukaan myös muiden tahojen kanssa. Tukitoimet suunnitellaan ja toteutetaan lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan. Jos huoltajan epäillään kohdistaneen väkivaltaa lapseen, tulee lastensuojelua konsultoida ennen kuin huoltajiin ollaan yhteydessä.⁹⁵

Opetustoimen henkilöstöllä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus viipymättä, jos henkilö on tehtävässään saanut tietää lapsesta, jonka lastensuojelun tarve, hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Lastensuojeluilmoitus pyritään ensisijaisesti tekemään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa sosiaalihuoltolain 35 § mukaisena yhteydenottona lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi. Yhteydenottoon kirjataan lapsen huoltajien kanssa yhteisymmärryksessä syntynyt käsitys lapsen ja perheen tuen tarpeista ja tilanteesta. Kyseessä voi olla esimerkiksi tilanne, jossa vanhempi tarvitsee apua lapsen kasvatuksessa ja koulunkäynnin tukemisessa. Koulujen henkilöstölle suunnatun ohjeen mukaan varsinainen lastensuojeluilmoitus tehdään

⁹² Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli. Helsingin kaupunki 02/2023. Saatavana esimerkiksi Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Oppimisen tuki ja hyvinvointi, siirtymät, Alakoulusta yläkouluun. Luettu 22.11.2024.

⁹³ Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä. Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi 3/2022. Saatavana esim. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojelun ja perhesosiaalityön ohjeet. Luettu 12.12.2024.

⁹⁴ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistiluonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

⁹⁵ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti teki sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

vain niissä tapauksissa, että lapsi tai vanhemmat kieltäytyvät yhteisestä yhteydenotosta tai vanhemmilta ei ole mahdollista pyytää suostumusta, esimerkiksi silloin, kun epäillään lapseen kohdistuvaa väkivaltaa.⁹⁶

Lastensuojeluilmoitus tehdään kiireellisessä tilanteessa puhelimitse ja kiireettömässä tilanteessa sähköisen asioinnin kanavan Maisan kautta. Maisassa on kaksi lomaketta lastensuojeluilmoituksen tekemiseen: yksityishenkilöille ilmoitus Helsingin sosiaalihuoltoon ja viranomaisille Maisa-viranomaislinkki. Ilmoituksen tehnyt viranomainen saa järjestelmästä tiedon ilmoituksen onnistuneesta lähetyksestä. Tavoitteena on, että viranomainen saisi myös tiedon ilmoituksen vastaanottamisesta ja käsittelemistä hoitavan alueellisen yksikön yhteystiedot, mutta järjestelmän toimittajan mukaan tätä toiminnallisuutta ei ole mahdollista rakentaa Maisaan. Apotin kautta tehdyissä ilmoituksissa toiminto toimii, joten ne viranomaistahot, joilla Apotti on käytössä, saavat tiedot. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa Apotti on ollut jo pidempään käytössä, ja myös kuraattorit ja psykologit ovat siirtyneet käyttämään Apottia tammikuussa 2025. Apotin käyttöönoton jälkeen lastensuojelun palvelutarpeen arviointi ja oppilashuolto näkevät laajemmin toistensa tallentamia tietoja.⁹⁷

Lastensuojeluun tulee eri asteisia huoli-ilmoituksia. Sosiaalityöntekijä arvioi ilmoituksen saavuttua lapsen mahdollisen kiireellisen lastensuojelun tarpeen. Ratkaisu palvelutarpeen arvioinnin aloittamisesta ja lastensuojelun tai erityisen tuen tarpeen arvioinnista tehdään seitsemän arkipäivän kuluessa. Palvelutarpeen arviointia ei aloiteta, mikäli lapsella on jo lastensuojelun asiakkuus tai muu lapsiperheiden sosiaalihuollon asiakkuus, jossa ilmoituksessa mainitut asiat ovat työskentelyn kohteena.⁹⁸

Saapuneen ilmoituksen käsittelee lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arvioinnin sosiaalityöntekijä, jos lapsella ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Mikäli lapsella on jo perhesosiaalityössä asiakkuus ja ilmoituksen perusteella arvioidaan perhesosiaalityön tukitoimien riittävän, perhesosiaalityön sosiaalityöntekijä vastaa tilannearvion tekemisestä ja tarvittavista toimenpiteistä. Jos lapsella on lastensuojelun asiakkuus, ilmoitus käsitellään lastensuojelun sosiaalityössä. Kiireelliset tilanteet käsitellään lastensuojelun virka-aikaisessa päivystyksessä.⁹⁹

Mikäli palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään myös lapsen lastensuojelun tai erityisen tuen tarve, nimetään palvelutarpeen arviointiin vastuusosiaalityöntekijä. Arvioinnin on valmistuttava kolmen kuukauden kuluessa. Arviointi tehdään tarpeellisesti laajuudessa yhteistyössä lapsen, huoltajien, läheisten ja yhteistyötahojen

⁹⁶ Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Perhekeskus, Työn tueksi, Yhteistyö koulun kanssa, 28.

⁹⁷ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024; Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistiolounnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

⁹⁸ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024; Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistiolounnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

⁹⁹ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024; Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistiolounnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

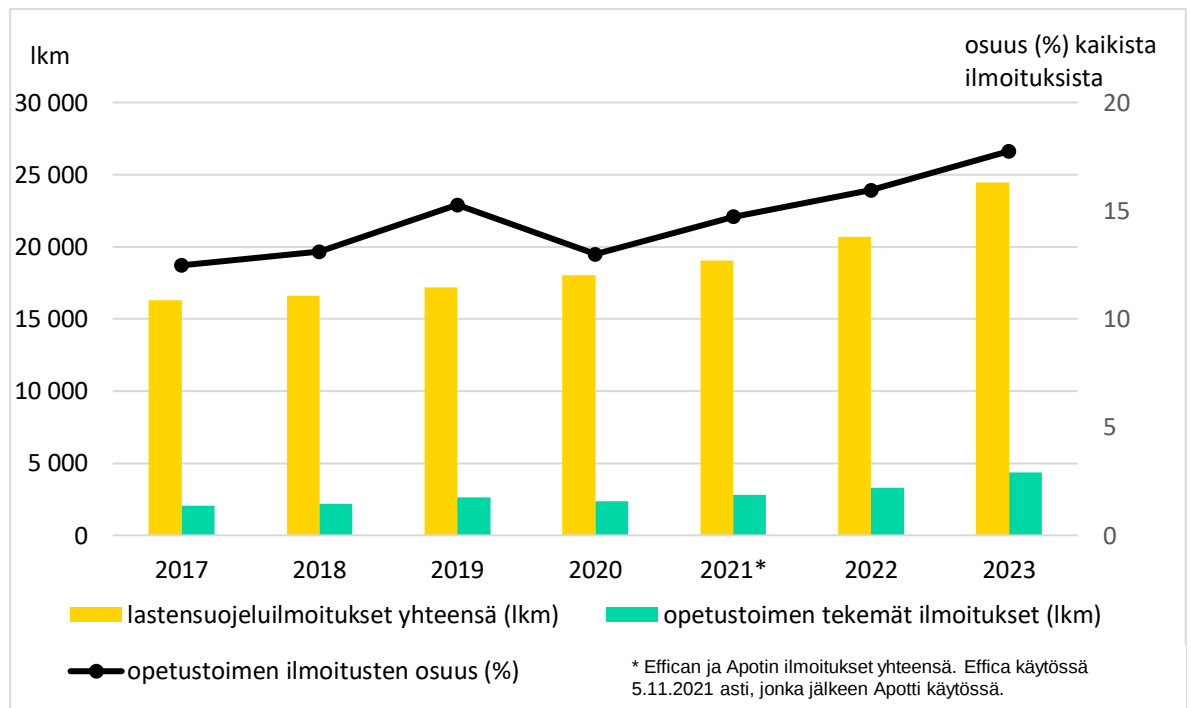
ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

kanssa. Lapsen palvelutarvetta arvioidessa sosiaalityöntekijän tulee tehdä tarvittaessa yhteistyötä perusopetuksen kanssa.¹⁰⁰

2.1.4 Lastensuojeluilmoitusten määrä

Helsingissä tehtiin vuonna 2024 tammi-syyskuun aikana kaikkiaan 19 776 lastensuojeluilmoitusta ja näistä 17 prosenttia oli opetustoimen tekemiä. Vuonna 2023 lastensuojeluilmoituksia tehtiin yhteensä 24 468 ja ilmoituksista 18 prosenttia tuli opetustoimesta (Kuvio 5).¹⁰¹ Lastensuojeluilmoituksista noin 30–35 prosenttia koskee lapsia, jotka ovat lastensuojelun asiakkaana.¹⁰²



Kuvio 5. Lastensuojeluilmoitukset yhteensä ja opetustoimen 0–17-vuotiaista tekemät ilmoitukset Helsingissä 2017–2023¹⁰³

Lastensuojeluilmoitusten vuosittainen määrä on kasvanut kuluvalle ja edellisellä strategiakaudella. Myös opetustoimen tekemät ilmoitukset ovat kasvaneet sekä määrällisesti että suhteessa lastensuojeluilmoitusten kokonaismäärään. Vuosien 2017–2023 vertailussa ensimmäinen koronapandemiavuosi 2020 erottuu ”notkahduksena”

¹⁰⁰ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024; Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistioluonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

¹⁰¹ Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan tietojohdantamisen ja tilastopalveluiden suunnittelijan sähköpostitse toimittamat tiedot 11.11.2024.

¹⁰² Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistioluonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

¹⁰³ Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan tietojohdantamisen ja tilastopalveluiden suunnittelijan sähköpostitse toimittamat tiedot 11.11.2024.

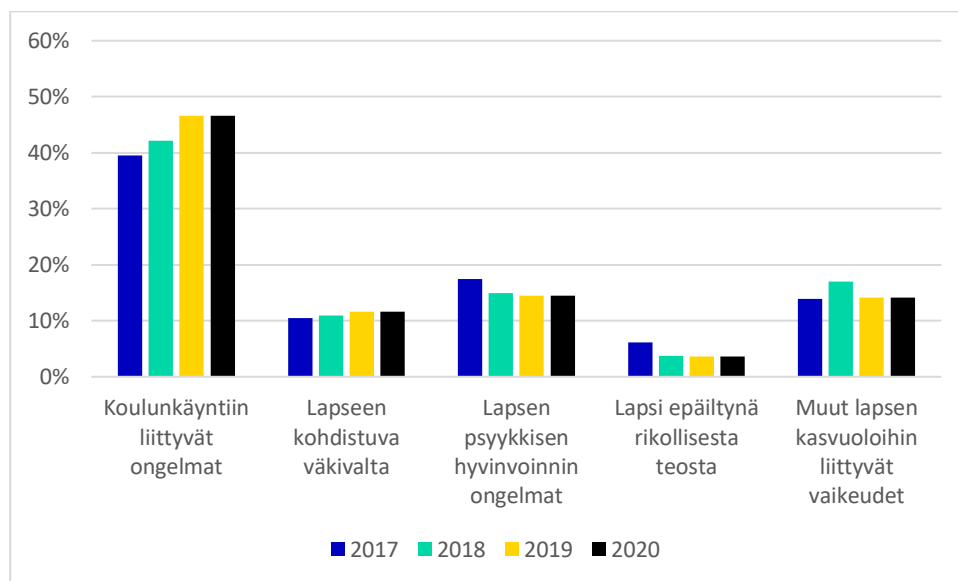
ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

perusopetuksen tekemien ilmoitusmäärien kasvussa. Toisin kuin muina vertailuvuosina, vuonna 2020 opetustoimesta tehtiin vähemmän lastensuojeluilmoituksia kuin edellisenä vuonna.¹⁰⁴

Vuonna 2024 tammi-syyskuun aikana lähes joka toinen opetustoimen tekemistä lastensuojeluilmoituksista koski koulunkäynnin laiminlyöntiä. Toiseksi yleisin syy (16 %) opetustoimen lastensuojeluilmoituksissa oli lapsen käyttäytyminen. Ilmoituksista kahdeksan prosenttia koski lapsen väkivaltaisuutta, neljä prosenttia lapsen pahoinpitelyä ja neljä prosenttia lapsen psyykkistä terveydentilaa. Vuosina 2022–2023 opetustoimen koulunkäynnin laiminlyöntiä koskevat ilmoitukset kasvoivat määrällisesti noin 1 500 ilmoituksesta noin 2 000 ilmoitukseen. Lapsen väkivaltaisuutta koskevat ilmoitukset kasvoivat 230 ilmoituksesta 385 ilmoitukseen.¹⁰⁵

Tarkastelujaksolla 2017–2020 koulunkäyntiin liittyvät ongelmat kasvoivat 40 prosentista 47 prosenttiin opetustoimen tekemien lastensuojeluilmoituksien syinä (Kuvio 6). Määrällisesti koulunkäyntiongelmia koskevat ilmoitukset kasvoivat 805 ilmoituksesta 1 091 ilmoitukseen. Koko jakson 2017–2023 tiedot eivät ole vertailukelpoisia, sillä tilastointijärjestelmä ja -luokitus muuttui Apotin käyttöönoton myötä vuonna 2021¹⁰⁶.



Kuvio 6. Opetustoimen tekemät lastensuojeluilmoitukset Helsingissä, viiden yleisimmän syyn osuus kaikista opetustoimen ilmoituksista yhteensä, % 2017–2020¹⁰⁷

¹⁰⁴ Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan tietojohdantamisen ja tilastopalveluiden suunnittelijan sähköpostitse toimittamat tiedot 11.11.2024.

¹⁰⁵ Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan tietojohdantamisen ja tilastopalveluiden suunnittelijan sähköpostitse toimittamat tiedot 11.11.2024.

¹⁰⁶ Tilastoluokka "Koulunkäyntiin liittyvät ongelmat" Efficassa 5.11.2021 saakka. Apotissa 6.11.2021 alkaen "Koulunkäynnin laiminlyönti". Lähde: Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan tietojohdantamisen ja tilastopalveluiden suunnittelijan sähköpostitse toimittamat tiedot 11.11.2024.

¹⁰⁷ Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan tietojohdantamisen ja tilastopalveluiden suunnittelijan sähköpostitse toimittamat tiedot 11.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Koulujen tekemät lastensuojeluilmoitukset

Arvioinnissa haastateltujen rehtoreiden kouluissa oli noin 800–1 000 oppilasta. Rehtorien mukaan tämän kokoluokan kouluilta ollaan yhteydessä lastensuojeluun useita kertoja kuukaudessa ja joskus useita kertoja viikossa. Tarkkaa koulukohtaista tietoa yhteydenottomääristä ei ole, sillä yhteydenottoja ei tilastoida eikä kouluilla ole yhtä yksittäistä henkilöä, joka yhteydenotoista huolehtisi.¹⁰⁸ Opetustoimen ilmoittajatahoja ei enää pystytä tarkasti erittelemään ilmoittajan ammatin mukaan tilastointikäytäntöjen muututtua Apotti-siirron yhteydessä.¹⁰⁹ Opettajat tekevät arvioinnissa kuultujen asiantuntijoiden mukaan valtaosan koulujen lastensuojeluilmoituksista. Lastensuojeluilmoitusten lisäksi koulut hyödyntävät lastensuojelun konsultaationumeroa.¹¹⁰

Arviointihavaintojen perusteella lastensuojelulla ja kouluilla on eri näkemykset siitä, kuinka herkästi koulut tekevät lastensuojeluilmoituksia ja missä määrin koulut noudattavat toimintaohjeita. Rehtorien mukaan koulun sisäisiä keinoja ei jätetä käyttämättä ja lastensuojeluilmoitukseen päädytään, kun koulun sisäiset keinot loppuvat. Myös oppilashuollossa näkemyksen mukaan kouluilla on selkeä ohjeistus ja käytännön osaaminen ilmoitusten tekemiseen.¹¹¹

Lastensuojelutarpeen arvioinnin kokemus on, että koulujen välillä on vaihtelua toimintaohjeiden noudattamisessa ja tehtyjen lastensuojeluilmoitusten määrässä.¹¹² Osa kouluista tekee lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden näkemyksen mukaan matalalla kynnyksellä lastensuojeluilmoituksia riippumatta oppilashuollon resursseista. Osa kouluista ei sen sijaan tee lasten oirehdistuksesta huolimatta juuriakaan lastensuojeluilmoituksia, mikä on havaittu myös etsivässä sosiaalityössä.¹¹³ Opettajien kokemus ja osaaminen ilmoitusten teosta sekä heidän tietonsa konsultointikäytännöistä vaihtelevat.¹¹⁴ Oppilashuollon resurssivajeen arveltiin joissakin kouluissa lisäävän ilmoitusmääriä. Mikäli resurssit ovat riittävät, opettaja voi konsultoida sujuvammin opiskeluhuoltoa ja riittävä tuki tilanteeseen voi järjestyä.¹¹⁵

¹⁰⁸ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

¹⁰⁹ Lastensuojelun sosiaalityön päällikkö, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala. Teams-puhelu 20.5.2024; Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti teki sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

¹¹⁰ Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

¹¹¹ Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Oppilashuollon alueyksikön päällikön 1 kommentit muistioluonnokseen 23.1.2025.

¹¹² Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024; Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024; Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistioluonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

¹¹³ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹¹⁴ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

¹¹⁵ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024; Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynnillä tuotiin esiin, että koulujen tekemissä ilmoituksissa on vaihtelua ja osa on lähetetty lastensuojelun näkökulmasta vaillinaisilla tiedoilla, vaikka perusopetuksessa onkin systematisoitu ilmoituksen tekoa.¹¹⁶ Lastensuojelutarpeen arvioinnin työtä sujuvoittavat mahdollisimman tarkat taustatiedot tilanteesta, kuten koulun tekemät toimenpiteet ja miten perhe on niihin suhtautunut.¹¹⁷ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön mukaan lastensuojelulle keskeisin osio sekä Maisan että Apotin lomakkeessa on sanallinen kuvaus ilmoitukseen johtaneista syistä. Taustatietoja tarvitaan, jotta voidaan arvioida, aloitetaanko palvelutarpeen arviointi ja selvitetäänkö sen yhteydessä myös lastensuojelun tarve. Esimerkiksi pelkät oppilaan poissaolot eivät välttämättä ole lastensuojelullinen huoli. Jokainen ilmoitus käsitellään, mutta osaan ilmoituksista tarvitaan enemmän taustaselvittelyä, esimerkiksi jos ilmoituksen sisältönä on vain koulun ilmoittamat poissaolomäärät.¹¹⁸

Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden mukaan sosiaalihuoltolain 35 pykälän mukaisia yhteydenottoja sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi tehdään yhä selkeästi vähemmän kuin lastensuojeluilmoituksia. Esihenkilöiden mukaan vuonna 2023 Helsingissä tehtiin sosiaalihuoltolain 35 pykälän mukaisia ilmoituksia noin 2 000 kappaletta, kun lastensuojeluilmoituksia tehtiin noin 24 000 kappaletta. Varhaista tukea tarjoava lapsiperheiden sosiaaliohjauksen palvelu tunnetaan vaihtelevasti kouluissa lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden mukaan. Tunnettuutta on pyritty vahvistamaan, ja pyrkimyksenä on, että ainakin kuraattorit tietäisivät palvelun ja osaisivat ohjata perheitä palvelun piiriin.¹¹⁹ Myös oppilashuollon päälliköt arvioivat, että sosiaalihuoltolain 35 pykälän mukaista yhteydenottoa tulisi hyödyntää nykyistä enemmän ja tarkoituksena on jatkossa painottaa tätä oppilashuollon henkilöstön perehdytyksessä.¹²⁰

Haastateltujen rehtorien mielestä viranomaisten mahdollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus sähköisesti Maisa-asiointikanavassa on hyvä asia. Lomakkeelle ei kuitenkaan rehtorien käsityksen mukaan saa eriteltyä yhteydenoton syytä yhtä tarkalla tasolla kuin Apotin¹²¹ kautta tehtävissä ilmoituksissa eikä ilmoittajalle tule tietoa ilmoituksen etenemisestä.¹²² Myös tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynnillä tuotiin esiin, että viranomaiset eivät tällä hetkellä saa automaattisesti tietoa järjestelmästä lastensuojeluilmoituksen vastaanottamisesta ja käsittelijätyöryhmästä, vaikka näin

¹¹⁶ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

¹¹⁷ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹¹⁸ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistioluonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

¹¹⁹ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹²⁰ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

¹²¹ Apotti on käytössä Helsingin kaupungilla sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä tammikuusta 2025 lähtien myös opiskeluhuollossa. Lähde: Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti teki sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024

¹²² Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

on sovittu.¹²³ Oppilashuollon alueyksikön päällikön käsityksen mukaan se, että oppilashuolto alkaa jatkossa käyttämään Apottia, ei tuo muutoksia koulun sisäisiin yhteistyökäytäntöihin lastensuojeluilmoituksien teossa, vaikka ilmoituksen tekninen toteutus muuttuukin psykologeilla ja kuraattoreilla.¹²⁴

Oppilashuollon alueyksikön päällikön mukaan käytössä on useita tapoja yhteystietojen ilmoittamiseen, kun opettaja tekee lastensuojeluilmoituksen. Yleensä luokanopettajilla tai -valvojilla ei ole työpuhelinta käytössään, mutta esimerkiksi rehtorilla ja erityisopettajalla on, joten opettajan lisäksi voidaan antaa myös rehtorin tai erityisopettajan yhteystiedot. Joskus myös kuraattorin, terveydenhoitajan tai psykologin yhteystiedot annetaan, jos oppilashuoltoa on konsultoitu ilmoituksen teossa tai oppilashuolto on mukana oppilaan tuen suunnittelussa. Opettajia on hankalaa tavoittaa paitsi puuttuvan työpuhelimien myös työn luonteen vuoksi. Opettajat voivatkin myös antaa sähköpostinsa ja pyytää mahdollisen soittopyynnön sinne.¹²⁵

Myös lastensuojelun sosiaalityön päällikön sähköpostitse toimittamien tietojen mukaan hyväksi käytännöksi on todettu se, että opettaja laittaa ilmoitukseen tiedot, milloin hänet tavoittaa puhelimitse. Mikäli oppilaan ympärille on muodostettu monialainen yhteistyöryhmä, on kuraattorilla tietoa oppilaan tilanteesta.¹²⁶

Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden mukaan perheiden kanssa pyritään lähtökohtaisesti sopimaan, että kouluun voidaan olla yhteydessä oppilaan tilanteen arvioinnin aikana. Valtaosassa arviointeja tämä toteutuu, sillä koulu on keskeinen osa lapsen elämää ja arjen sujumisen kartoittaminen myös siltä osin on tärkeää. Myös tilanteissa, joissa lastensuojeluilmoitus ei ole tullut koululta, kouluun otetaan pääsääntöisesti yhteyttä. Esimerkiksi jos lapsi on kertonut kotona tapahtuvasta väkivallasta, lapsen tapaaminen lastensuojelun kanssa pyritään järjestämään koululle ja koulun henkilökunta auttaa käytännön järjestelyissä. Koululla voidaan järjestää myös muita neuvotteluja lapsen asioissa. Jos perhe kieltää lastensuojelulta yhteydenoton kouluun, kynnys yhteydenottoon nousee, vaikka lastensuojelusta voidaan olla myös ilman huoltajien lupaa yhteydessä kouluun. Yhteistyö koulun kanssa saattaa jäädä myös silloin, jos vanhemmat kokevat pärjäävänsä lastensa kanssa. Lisäksi sosiaalihuoltolain 35 pykälän mukaisissa ilmoituksissa yhteydenpitoa kouluun ei rakennu, jos vanhemmat eivät sitä toivo.¹²⁷

Koululla yhteistyöstä ja yhteydenpidosta lastensuojeluun huolehtivat rehtorien mukaan tyypillisimmin opettajat, kuraattorit ja kouluterveydenhoitajat.¹²⁸ Lastensuojelutarpeen arvioinnista yhteistyön ja yhteydenpidon koululle hoitaa se työntekijä, joka

¹²³ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti teki sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

¹²⁴ Oppilashuollon alueyksikön päällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 25.11.2024; Oppilashuollon alueyksikön päällikön 2 kommentit muistioluonnokseen 23.1.2025.

¹²⁵ Oppilashuollon alueyksikön päällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 25.11.2024.

¹²⁶ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 11.12.2024.

¹²⁷ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹²⁸ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

alkaa tekemään arviointia lapsen tilanteesta.¹²⁹ Lastensuojelutarpeen arvioinnista ollaan pääasiallisesti yhteydessä opettajiin ja opiskeluhuollon henkilöstöön. Rehtoriin ollaan yhteydessä, jos arvioinnin aikana on tullut esiin jotakin erityistä, kuten epäselvyydet ilmoituskäytännöissä.¹³⁰

2.1.5 Oppivelvollisuuden valvonta ja lastensuojelun vastaukset ilmoituksiin

Toisin kuin yksittäisillä opettajilla, oppivelvollisuuden valvonnan toiminnolla on paljon rutiinia lastensuojeluilmoitusten tekemiseen. Oppivelvollisuuslain mukaan kaikki Suomessa vakinaisesti asuvat 7–17-vuotiaat ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuuden valvonnasta vastaa se koulu tai oppilaitos, jossa oppivelvollinen opiskelee. Jos oppivelvollinen on ilman koulu- tai opiskelupaikkaa, vastuu oppivelvollisesta on asuinkunnalla. Oppivelvollisuuslaissa asuinkunnalle määritellyistä tehtävistä vastaa Helsingissä kasvatuksen ja koulutuksen toimiala.¹³¹ Helsingin kaupunki toteuttaa perusopetuksen oppivelvollisuuden valvonnan kaksi kertaa vuodessa. Valvontatyön eteneminen on kuvattu tarkemmin luvun lopussa.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan oppivelvollisuuden valvonnan toiminto tekee vuosittain 100–200 lastensuojeluilmoitusta sellaisista helsinkiläisistä perusopetusikäisistä oppivelvollisista, jotka eivät suorita oppivelvollisuuttaan missään koulussa tai oppilaitoksessa. Oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelijan mukaan suurin osa kyseisistä lapsista asuu ulkomailla tai muualla Suomessa. Vuonna 2023 oppivelvollisuuden valvonnan tekemien lastensuojeluilmoitusten osuus kaikista perusopetuksen tekemistä lastensuojeluilmoituksista oli 4 prosenttia.¹³²

Kaupungin perusopetuksen ja lastensuojelun yhteistyötä koskevan toimintaohjeen mukaan lastensuojeluilmoituksen tehneelle viranomaiselle tulisi antaa tieto siitä, että ilmoitus on vastaanotettu ja asiaa hoitavan toimipisteen yhteystiedot. Yhteistyön koordinointi ilmoittajatahon kanssa on lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävä. Lastensuojeluilmoituksen tehneelle ei kuitenkaan synny automaattisesti oikeutta saada salassa pidettävää tietoa lastensuojelusta.¹³³

Kouluilla ei pidetä kirjanpitoa opetushenkilökunnan tekemistä lastensuojeluilmoituksista¹³⁴, eikä siten myöskään lastensuojelun niihin antamista vastauksista. Myöskään

¹²⁹ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹³⁰ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024; Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistiolounnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

¹³¹ Helsingin kaupungin intranet, Kasko, Perusopetus, Oppiminen, Oppivelvollisuus. Luettu 28.10.2024.

¹³² Oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelija, Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Teams-puhelu 2.7.2024; Oppivelvollisuuden valvonnan tilastot syksy 2022-kevät 2024. Saatu Teamsissä oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelijalta, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 27.9.2024; Lastensuojeluilmoitukset ja opetustoimen tekemät ilmoitukset, Helsingissä, 2017–2024. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan tietojohdamisen ja tilastopalveluiden suunnittelijalta sähköpostitse saadut tiedot 11.11.2024; Oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelijan kommentit muistiolounnokseen 3.2.2025.

¹³³ Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä. Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi 3/2022.

¹³⁴ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

lastensuojelussa ei seurata systemaattisesti, kuinka suuressa osassa saatuja lastensuojeluilmoituksia on oltu yhteydessä ilmoituksen tehneeseen tahoon. Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöt kuitenkin arvioivat, että valtaosassa peruskouluista tehdyistä ilmoituksista ollaan yhteydessä ilmoittajaan. Kouluun saatetaan olla olematta yhteydessä myös sellaisissa tapauksissa, jossa lastensuojeluilmoitus liittyy täysin perheen tilanteeseen ja lastensuojelutarpeen arvioinnin työskentely painottuu perheeseen.¹³⁵

Oppivelvollisuuden valvonta on systemaattisesti seurannut tekemiensä lastensuojeluilmoitusten määrää ja sitä, onko ilmoituksen jälkeen saatu lisätietoa lastensuojelusta.¹³⁶ Tämän kirjanpidon perusteella on mahdollista karkeasti arvioida, kuinka suureen osaan tehdyistä lastensuojeluilmoituksista yleensä saadaan vastaus lastensuojelusta.

Syksyn 2022 ja kevään 2024 välisenä aikana keskimäärin 16 prosentissa oppivelvollisuuden valvonnasta tehdyistä lastensuojeluilmoituksista ei saatu mitään lisätietoa lastensuojelusta (Kuvio 7). Vastaamattomien ilmoitusten osuus on ollut kasvussa: syksyllä 2024 oppivelvollisuuden valvonta ei saanut lisätietoa noin neljäsosasta tekemään lastensuojeluilmoituksia, kun syksyllä 2022 vastaamattomia ilmoituksia oli alle 10 prosenttia.¹³⁷

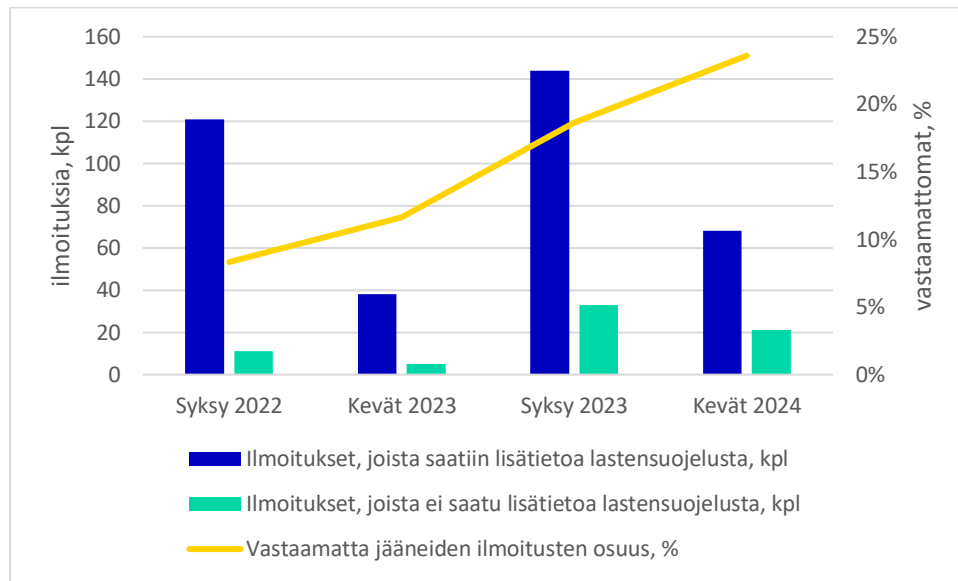
¹³⁵ Suunnittelija, Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan tietojohdaminen ja tilastopalvelut, sähköposti 11.11.2024; Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹³⁶ Oppivelvollisuuden valvonnan tilastot syksy 2022-kevät 2024. Saatu Teamsissä suunnittelija, oppivelvollisuuden valvonta, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 27.9.2024.

¹³⁷ Oppivelvollisuuden valvonnan tilastot syksy 2022-kevät 2024. Saatu Teamsissä oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelijalta, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 27.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)



Kuvio 7. Oppivelvollisuuden valvonnan tekemät lastensuojeluilmoitukset, vastatut ilmoitukset kpl ja vastamatta jääneiden ilmoitusten osuus, % syksy 2022–keväät 2024¹³⁸

Lastensuojelun sosiaalityön päällikön arviona on, että kasvu lastensuojeluilmoitusmäärissä näkyy myös vastaamattomien ilmoitusten määrän kasvuna. Ilmoitusten määrä on lastensuojelun sosiaalityön päällikön mukaan kasvanut merkittävästi, mutta henkilöstömäärä on pysynyt samana. Lisäksi työntekijöiden vaihtuvuus on voinut vaikuttaa vastaamattomuuteen ja vaikka vuoden 2024 aikana henkilöstötilanne on parantunut. Lastensuojelun sosiaalityön päällikön mukaan kouluilla ei yleensä ole etukäteen tietoa siitä, onko kyseessä lapsi, jolla jo on lastensuojelun asiakkuus. Lastensuojelu ei voi ilman perusteita luovuttaa tietoa kouluille lastensuojeluasiakkuudesta. Lastensuojeluilmoituksista noin kolmannes koskee lapsia, joilla on lastensuojeluasiakkuus.¹³⁹

Oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelijalta saatujen tietojen mukaan niissä tapauksissa, kun lastensuojelu on ottanut yhteyttä ilmoituksen lähettämisen jälkeen, saadut lisätiedot ovat tyypillisimmin olleet, että lapsi muuttanut ulkomaille tai lastensuojelu on lähtenyt selvittämään tilannetta tarkemmin.¹⁴⁰

Oppivelvollisuuden valvonta toivoo lastensuojelulta tietoa jokaisesta oppivelvollisesta, joista oppivelvollisuuden valvonta on tehnyt lastensuojeluilmoituksen. Lastensuojelun kanssa on myös sovittu, että oppivelvollisuuden valvonnan tulisi saada näistä ilmoituksista jokin kuittaus tai lisätieto. Lisäksi ilmoituksiin tyypillisesti kirjataan toive siitä, että lastensuojelu ottaisi yhteyttä oppivelvollisuuden valvontaan, mikäli lapsen tilanteesta saataisiin lastensuojelussa uutta tietoa. Jos lastensuojelusta ei

¹³⁸ Oppivelvollisuuden valvonnan tilastot syksy 2022–keväät 2024. Saatu Teamsissä oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelijalta, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 27.9.2024.

¹³⁹ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistioluonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

¹⁴⁰ Oppivelvollisuuden valvonnan tilastot syksy 2022–keväät 2024. Saatu Teamsissä oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelijalta, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 27.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

saada lisätietoa, eikä huoltajia tavoiteta uusillakaan yrityksillä, lapsen tilanne jää oppivelvollisuuden valvonnan kannalta epäselväksi. Tässä tapauksessa oppivelvollisuuden valvonta tekee uuden lastensuojeluilmoituksen.¹⁴¹

Lastensuojelun sosiaalityön päällikön mukaan lastensuojelutarpeen arviointi selvittää asiakastietojärjestelmästä tai Kelan tiedoista onko perhe Suomessa vai ei. Muita kanavia tilanteiden selvittelyyn ei ole ja usein myös lastensuojelutarpeen arvioinnin vastaus on, että mitään tietoa lapsen tilanteesta ei ole löytynyt.¹⁴²

Tässä arvioinnissa tehdyn päätelmän mukaan oppivelvollisuuden valvonnalla on erittäin vahvat perusteet tarpeelleen saada tietoa tekemänsä lastensuojeluilmoituksen käsittelystä, koska esimerkiksi perusopetuslain 41 pykälän mukaan opetuksen järjestäjällä on oikeus saada välttämättömät tiedot oppilaan opetuksen järjestämiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta.¹⁴³ Jos oppivelvollisen tilanne jää epäselväksi oppivelvollisuuden valvonnalle siitä syystä, että lastensuojeluilmoituksen käsittelystä ei tule tietoa, uudet turhaan tehdyt lastensuojeluilmoitukset myös kuormittavat lastensuojelun palvelutarpeen arviointia ja tuhlaavat sen resursseja.

Kaupungin valvontatyön eteneminen

Helsingin kaupunki toteuttaa perusopetuksen oppivelvollisuuden valvonnan kaksi kertaa vuodessa. Valvontatyö etenee seuraavasti:

1. Kartoitetaan Helsingin väestötietojärjestelmän ja Opetushallituksen ylläpitämän oppivelvollisuuden seuranta- ja valvontapalvelu Valppaan tietojen vertailun avulla rekistereiden mukaan ilman opiskelupaikkaa olevat oppivelvolliset. Lopputuloksena saadaan lista sellaisista helsinkiläisistä perusopetusikäisistä oppivelvollisista, jotka eivät järjestelmien mukaan ole kirjoilla missään koulussa.
2. Käydään listalla olevat oppivelvolliset yksitellen läpi, ja heidän koulunkäyntiinsä koskevia tietoja etsitään eri lähteistä, esimerkiksi oppilashallintojärjestelmistä ja kotikouluilta. Osa listalla olevista oppivelvollisista saadaan karsittua listalta etsintätyön tuloksena, mutta epäselviksi jääneet tapaukset jäävät tarkemmin oppivelvollisuuden valvonnan selvitettäväksi.
3. Epäselviksi jääneiden oppivelvollisten kotiosoitteeseen lähetetään kirjeenä yhteydenottopyyntö Kaskon hallintoon, jossa huoltajaa pyydetään selvittämään tilanne.
4. Oppivelvollisuuden valvonta tekee lastensuojeluilmoituksen niistä oppivelvollisista, joiden huoltajia ei tavoiteta kirjeitse tai joiden tilanne jää epäselväksi.
5. Lastensuojelun tulisi tiedottaa oppivelvollisuuden valvonnalle lastensuojelun selvitystyön tulokset.

¹⁴¹ Oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelija, Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, sähköposti 29.11.2024.

¹⁴² Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistioluonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

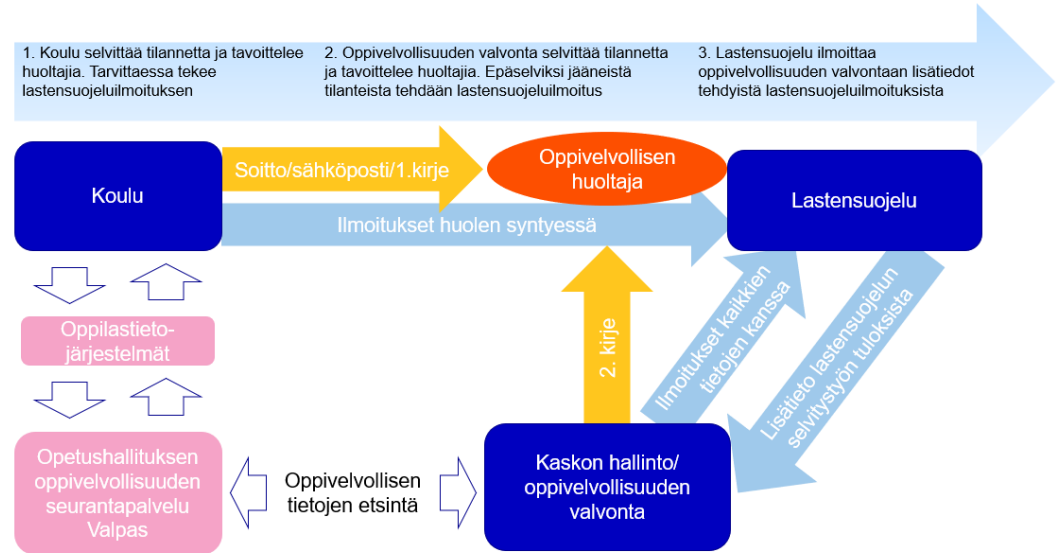
¹⁴³ Perusopetuslaki 628/1998, § 41;

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

6. Tarvittaessa oppivelvollisuuden valvonta tekee oppivelvollisen tilanteesta tutkintapyyntöä poliisille.

Oppivelvollisuuden valvonnan kadonneiden oppilaiden etsintäprosessi on kuvattu tiiviisti kuviossa 8.



Kuvio 8. Kadonneiden oppivelvollisten etsintäprosessi Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla (kasko)¹⁴⁴

Arviointiin saatiin oppivelvollisuuden valvonnasta tiedot siitä, mitä tietoja oppivelvollisuuden valvonnan tekemään lastensuojeluilmoitukseen tyypillisesti kirjoitetaan. Lastensuojeluilmoitukseen kirjataan perustelut, miksi asuinkunnan tulee seurata oppivelvollisuuden toteumista sekä huoli siitä, että kyseinen lapsi ei oppivelvollisuuden valvonnan tietojen mukaan mahdollisesti suorita oppivelvollisuuttaan. Lisäksi annetaan tietoa siitä, miten ja milloin huoltajia on yritetty tavoitella. Lastensuojelusta on toivottu, että oppivelvollisuuden valvonnan ilmoituksiin laitettaisiin kaikki tieto, joka valvonnassa lapsesta on. Siksi ilmoitukseen kirjataan lisäksi myös, milloin oppivelvollinen on ollut koulussa viimeksi ja mitä tietoja koulu hänestä on mahdollisesti saanut. Lisäksi oppivelvollisuuden valvonta kirjaa erikseen ilmoitukseen toiveen lastensuojelun yhteydenotosta, mikäli lastensuojelussa on lisätietoa lapsen tilanteesta.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Kadonneiden oppivelvollisten etsintäprosessi (dia). Saatu Teamsissä oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelijalta, Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. 27.9.2024. Alkuperäistä kuviota on muokattu arviointia varten.

¹⁴⁵ Oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelija, Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, sähköposti 29.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

2.2 Tiedonvaihdon ja yhteistyön rakenteet

2.2.1 Yhteistyörakenteiden toimivuus

Haastateltujen rehtorien, oppilashuollon päällikköjen ja lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden mukaan konsultaatio toimii hyvin sekä koulun sisällä että lastensuojelussa. Näkemykset perusopetuksen ja lastensuojelun yhteistyörakenteesta poikkesivat jonkin verran toisistaan.¹⁴⁶

Oppilashuollon päälliköt arvioivat yhteistyörakenteen olevan kaupungin sisällä selkeä. Tuttuuden nähdään madaltavan kynnystä yhteistyölle kaikissa palveluissa ja sitä on pyritty vahvistamaan, esimerkiksi kuraattorien ja sosiaalityöntekijöiden yhteisillä tapaamisilla. Koulut hyödyntävät runsaasti lastensuojelun konsultaatiomahdollisuutta ja siihen myös kannustetaan.¹⁴⁷

Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden mukaan yhteistyörakenteita on eri tasoilla ja rakenteita on viime vuosina uudistettu. Päällikkötason rakennetta kuvattiin laajemmaksi kokonaisuudeksi, joka kattaa varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, lastensuojelun ja ruotsinkielisen palvelun. Esihenkilöiden mukaan alueittaisia tapaamisia järjestetään vuosittain ja koulujen osallistujia on ollut runsaasti yhteisissä tapaamisissa. Rakenteiden toimivuudessa ja toimijoiden aktiivisuudessa on kuitenkin havaittu alueittaista vaihtelua. Yhteistyökumppaneiden suuri määrä heikentää rakenteiden toimivuutta. Lasten etsivän työn nähtiin vahvistavan alueellista yhteistyötä tekemällä lastensuojelun työtä tutuksi kouluilla.¹⁴⁸

Haastatellut rehtorit eivät sen sijaan tunnistanee säännöllisiä yhteistyörakenteita. Yhteistyön nähtiin vaihtelevan eri koulujen ja alueiden välillä, ja olevan enemmän henkilösidonnaista kuin rakenteeseen perustuvaa. Rehtorien kokemusten mukaan kuraattori on tärkeä linkki koulun ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä.¹⁴⁹

Rehtorien ja oppilashuollon päällikköjen mukaan koulun sisäinen yhteistyörakenne opettajien ja opiskeluhoollon välillä on selkeä ja toimiva. Yksittäisen opettajan ei tarvitse tietää kaikkea, sillä oppilashuolto opastaa tarvittaessa.¹⁵⁰ Oppilashuollon päälliköiden mukaan hyvinvointiasiat ja yhteisöllinen opiskeluhoolto on kehittynyt viime

¹⁴⁶ Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024; Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹⁴⁷ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

¹⁴⁸ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹⁴⁹ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

¹⁵⁰ Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

vuosina paljon ja koulun sisäinen yhteistyö koetaan yleisesti hyväksi.¹⁵¹ Myös lastensuojelutarpeen arvioinnissa nähdään, ettei kaikkien toimijoiden tarvitse tuntea lapsiperheiden tai lastensuojelun palveluja, sillä lastensuojelusta ohjataan tarvittaessa eteenpäin.¹⁵²

Sekä rehtorit että lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöt arvioivat, ettei kaikille ole selkeää, mitä tulisi tehdä ja miten edetä huolen herätessä oppilaasta.¹⁵³ Rehtorit kokevat koulujen tekevän parhaansa, mutta tieto ei välttämättä tavoita kaikkia henkilöstövaihdosten ja muuttuvien toimintaohjeiden ja järjestelmien vuoksi. Rehtorien mukaan tärkeää on kerrata säännöllisesti toimintamalleja sekä se, että koulussa saa tarvittaessa tukea toiselta ammattilaiselta.¹⁵⁴ Oppilashuollon päällikköjen havaintojen mukaan opettajilla on usein huolta siitä, että he joutuvat vastakkain huoltajien kanssa lastensuojeluilmoituksen myötä ja selvittämään lapsen asioita. Oppilashuollosta on pyritty selkiyttämään toimintatapoja opettajille ja lastensuojelun roolia.¹⁵⁵

Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöt arvioivat, etteivät toimintamallit ole aina selkeät lastensuojelussakaan. Lasten ja perheiden tilanteet ovat yksilöllisiä ja tiedonsiirtokysymyksiä joudutaan pohtimaan joka kerta tapauskohtaisesti. Salassapitosymysten ja lainsäädännön tulkinta koetaan haastavaksi, esimerkiksi sen arviointi, mitkä tiedot ovat välttämättömiä opetuksen järjestämiseksi. Lisäksi lastensuojelu antaa paljon muistutus- tai kanteluvastauksia tiedonvälitykseen liittyen, minkä arveltiin vaikuttavan työntekijöiden varovaisuuteen tiedonvälityksessä kouluille.¹⁵⁶

¹⁵¹ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

¹⁵² Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024; Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistiolounnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

¹⁵³ Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹⁵⁴ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

¹⁵⁵ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

¹⁵⁶ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Kaikki haastatteluryhmät nostivat esiin erilaisen aluejaon vaikutuksen koulujen ja lastensuojelun väliseen yhteistyöhön. Koulut toimivat kasvatuksen ja koulutuksen toimialan aluejaon¹⁵⁷ ja lastensuojelu perhekeskusten aluejaon¹⁵⁸ mukaisesti.¹⁵⁹ Esimerkiksi lastensuojelutarpeen arvioinnista voi olla yhdeksän eri sosiaalityöntekijää saman koulun lapsille¹⁶⁰ ja haastatellun oppilashuollon päällikön alueella toimii kolme eri lastensuojelun työryhmää. Oppilashuollon päällikköjen mukaan eri tahojen yhteistyön toimivuus edellyttää, että kumppanit ovat selkeästi tiedossa ja että yhteiset säännölliset tapaamiset on sovittu pysyväksi toimintatavaksi.¹⁶¹

Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynnillä sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla saatujen tietojen mukaan lastensuojelun ja perusopetuksen yhteistyötä tehdään paljon eri tasoilla ja sitä myös kehitetään jatkuvasti. Esimerkiksi aluekohtaisissa lastensuojelun ja oppilashuollon yhteistyötapaamisissa ja työpajoissa tietoa ja osaamista vaihdetaan toimijoiden välillä, muun muassa työstämällä keksittyjä asiakastapauksia yhdessä. Oppilashuollon alueyksikön päällikkö ja erityisen tuen päällikkö osallistuvat myös lastensuojelun asiantuntijaryhmään, jossa pohditaan käytännön asiakastapauksia. Lisäksi lasten etsivän työn sosiaaliohjaajat ovat pitäneet osalle kouluista "lasu-show"-infoja, joissa kerrotaan lapsiperheiden palveluista ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Lastensuojelun näkökulmasta yhteistyö on pääsääntöisesti sujuvaa ja yhteyttä otetaan matalalla kynnyksellä. Lastensuojeluilmoituskynnyksessä ja -käytännöissä on kuitenkin havaittu koulu- ja aluekohtaisia eroja. Myös koulukohtaiset oppilashuoltoresurssit näkyvät lastensuojelussa.¹⁶²

¹⁵⁷ Kaupungin suomenkieliset peruskoulut ja oppilashuolto on jaoteltu suurpiireittäin seitsemään alueeseen, ruotsinkieliset koulut on jaettu neljään alueeseen ilmansuuntien mukaan. Lähteet: <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/peruskoulut/suomenkielisten-peruskoulujen-aluejako>; <https://www.hel.fi/fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/peruskoulut/ruotsinkielisten-koulujen-aluejako>. Luettu 16.10.2024

¹⁵⁸ Lapsiperheiden palvelut toimivat Helsingissä neljässä fyysisessä perhekeskuksessa, joissa palvelut saa samasta rakennuksesta, ja kolmessa verkostomaisessa perhekeskuksessa. Fyysiset perhekeskukset ovat Kallion, Kampin, Vuosaaren ja Itäkadun perhekeskukset. Haagan, Malmin ja Maunulan verkostomaisissa perhekeskusverkostoissa palvelut saa lähialueen eri toimipisteistä. Lähde: <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/perhekeskukset>. Luettu 16.10.2024

¹⁵⁹ Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024; Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹⁶⁰ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹⁶¹ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

¹⁶² Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

2.2.2 Tiedonkulun ja yhteistyön riittävyys

Koulujen näkökulmasta yhteistyöhön lastensuojelun kanssa vaikuttaa riittämätön vuorovaikutus ja tiedonsaanti. Kouluilla on kokemuksia tilanteista, joissa lastensuojeluilmoituksen jälkeen ei ole saatu tietoa siitä, mitä lapsen asialle tapahtuu.¹⁶³ Haastateltujen rehtorien kokemusten mukaan vaihe, jolloin lastensuojelutarpeen arvioinnista ei vielä ole nimetty vastuuhenkilöä eikä lapsen ympärille ole koottu verkostoa, on haastava yhteistyölle. Rehtorien mukaan myös sellaiset tilanteet ovat koulun näkökulmasta hankalia, joissa lapsella on pitkään ollut lastensuojelun avopalveluiden asiakkuus, mutta avopalvelut eivät koulun näkökulmasta riitä, ja huostaanottoa harvitaan.¹⁶⁴ Lastensuojeluasiakkuuden ei itsessään nähty vaikuttavan koulun ja lastensuojelun välisen yhteistyön sujuvuuteen koulun näkökulmasta, mutta yhteistyön kuvattiin olevan erilaista silloin kun asiakkuutta ei ole.¹⁶⁵

Arviointiprosessin ja tiedonsaannin sujuvuuden koetaan vaihtelevan ja riippuvan henkilöstä. Haastateltujen rehtorien kokemuksen mukaan tietyltä työntekijältä ei välttämättä saada lainkaan tietoa lastensuojeluilmoituksen ja arvioinnin etenemisestä, mutta henkilön vaihtuessa voi tilanne muuttua avoimemmaksi. Joskus samasta lapsesta saatetaan joutua tekemään useampi lastensuojeluilmoitus, jos koululle ei tule tietoa siitä, onko asiaa jo viety eteenpäin lastensuojelussa. Lisäksi koulu saattaa kokea vaikeaksi oikean vastuutahon löytämisen.¹⁶⁶ Myös lastensuojelun henkilöstön vaihtuvuus vaikuttaa tiedonkulun sujuvuuteen rehtorien ja opiskeluhuollon päälliköiden kokemuksen mukaan.¹⁶⁷

Rehtorien ja oppilashuollon päälliköiden mukaan koululla ei useinkaan ole tietoa, miten lastensuojelu toivoisi koululla toimittavan. Rehtorit kokevat olevansa vastuussa lapsen asioista, mutta vastuunkantoa vaikeuttaa tiedonpuute kokonaistilanteesta. Haastateltujen mukaan tilanteet, joissa lastensuojeluasiakkuutta ei aloiteta, vaikka tuen tarve olisi koulun näkökulmasta selkeä, ovat turhauttavia. Vaikka lapsi tavataan koulussa päivittäin, ei koululle tule välttämättä lainkaan tietoa siitä, mitä lapsen asiassa tapahtuu ja tarvitaanko koululta tukitoimia. Esimerkkinä mainittiin tilanteet, joissa koulu on tehnyt lastensuojeluilmoituksen, mutta perhe kieltää tuen tarpeen, eikä lastensuojelu selvitä koulun näkökulmaa asiaan. Joskus koulu ei saa myöskään

¹⁶³ Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

¹⁶⁴ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

¹⁶⁵ Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

¹⁶⁶ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

¹⁶⁷ Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

tietoa lapsen sijoituksesta ja yhteydenottoja lastensuojeluun saatetaan jatkaa turhaan.¹⁶⁸

Lastensuojelutarpeen arvioinnin vaihe on haasteellinen yhteistyön näkökulmasta myös lastensuojelun sosiaalityön päällikön mukaan. Yhteistyö koetaan pääsääntöisesti sujuvaksi siinä vaiheessa, kun huolikynnys on ylittynyt ja lastensuojelutarpeen arviointi aloitetaan. Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden mukaan kouluihin ollaan yhteydessä tehdyistä lastensuojeluilmoituksista.¹⁶⁹ Lastensuojelun arvioinnin näkökulmasta yhteistyö koulujen kanssa alkaa silloin kun lastensuojelutarpeen selvittäminen aloitetaan.¹⁷⁰ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön mukaan tieto lapsen mahdollisesta lastensuojelun asiakkuudesta ei kuitenkaan ole automaattisesti selaista tietoa, mikä voidaan luovuttaa koululle ilman perusteita.¹⁷¹

Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöt tunnistavat haasteen tiedonkulussa ja huoli nähdään perustelluksi tilanteissa, joissa lastensuojeluilmoituksen etenemisestä ei anneta tietoa koululle. Esihenkilöiden mukaan kouluja tulisi pitää paremmin ajan tasalla lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arvioinnin aikaista toimista, ja käytännöksi onkin sovittu, että vastuusosiaalityöntekijä ilmoittaa kouluille lapsen tilanteen arvioinnin etenemisestä. Yleisesti tiedottamisen koetaan parantuneen. Kuormittavat työtilanteet ja vajeet sosiaalityöntekijöistä voivat kuitenkin johtaa työtehtävien priorisointiin ja vähentää mahdollisuuksia yhteistyöhön. Lisäksi lastensuojelutarpeen arvioinnin työntekijät voivat kokea, ettei yhteydenpito hyödytä omaa työtä yksittäisen asiakastapauksen ratkaisussa.¹⁷²

Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynnillä tuotiin esiin, että lastensuojelun henkilöstömäärää ei ole ollut mahdollista lisätä samassa suhteessa kuin ilmoitusmäärät kasvavat. Kasvaviin ilmoitusmääriin ja sosiaalityön tarpeeseen on pyritty vastaamaan lisäämällä liikkuvaa työtä. Lasten etsivän työn sosiaaliohjaajien toimintaa on laajennettu vuoden 2024 aikana kaikkiin lastensuojelutarpeen arvioinnin työryhmiin.¹⁷³

Opiskeluhuollon päällikköjen mukaan kouluissa saatetaan olettaa, että oppilaan tilanne muuttuu nopeasti paremmaksi, kun perhe on lastensuojelun piirissä. Muutos

¹⁶⁸ Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

¹⁶⁹ Lastensuojelun sosiaalityön päällikkö, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala. Teams-puhelu 20.5.2024; Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹⁷⁰ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024; Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistioloonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

¹⁷¹ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistioloonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

¹⁷² Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024; Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistioloonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

¹⁷³ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla 8.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

vie kuitenkin yleensä pidemmän aikaa.¹⁷⁴ Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöt arvelevat, että koulujen odotukset lastensuojelulle voivat olla paikoin epärealistiset, esimerkiksi, että ilmoituksen myötä lapsi pääsee nopeammin psykiatrisen hoidon piiriin. Lastensuojelutarpeen arvioinnin kokemuksen mukaan opettajat vaikuttavat monesti kuormittuneilta oppilaiden vaikeiden tilanteiden vuoksi, mutta lastensuojelusta käsin ei voida vaikuttaa siihen, minkälaiset tukitoimet koulun on mahdollista rakentaa yhden lapsen ympärille.¹⁷⁵ Osa lasten ja nuorten tilanteista on lisäksi sellaisia, joita ei pystytä ratkaisemaan vain sosiaalihuollon ja koulun yhteistyöllä, esimerkiksi mielenterveysongelmissa tarvitaan myös terveydenhuoltoa tai erikoissairaanhoidtoa.¹⁷⁶

Arvioinnissa haastateltujen mukaan ammattilaisten keskinäiseen yhteistyöhön vaikuttavat myös konkreettiset yhteydenottovaikeudet. Opettajat tekevät valtaosan koulujen lastensuojeluilmoituksista, mutta lastensuojelutarpeen arvioinnin työntekijät kokevat opettajien tavoittamisen puhelimitse vaikeaksi. Usein lastensuojelutarpeen arvioinnista saatetaankin olla yhteydessä kuraattoriin, sillä työaika ei mahdollista useita erillisiä yhteydenottoja koululle.¹⁷⁷ Opiskeluhuollon päällikköjen mukaan myös opettajien on tavoittaa lastensuojelun työntekijöitä, sillä työntekijää ei välttämättä tavoiteta silloin, kun opettaja ehtisi puheluita soittamaan, esimerkiksi välitunnilla.¹⁷⁸

Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynnillä tuotiin esiin, että koulun aikuisten välillä on vaihtoehtoisuus, mikäli muuta ei ole sovittu monialaisessa yhteistyössä. Esimerkiksi luokanopettajalla ja kuraattorilla voi tästä syystä olla eri tieto lapsen tilanteesta, koska oppilashuollon asiakkuus on luottamuksellinen tieto. Jos oppilas ei ole antanut lupaa, opettaja ei saa tietoa oppilaan asiakkuudesta oppilashuollossa.¹⁷⁹ Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden näkemyksen mukaan koulujen sisäinen tiedonkulku jonkin verran heikentynyt oppilashuoltolain muutosten jälkeen. Muutoksen myötä monialaiset työryhmät rakennetaan lapsikohtaisesti, ja jos ryhmää ei ole vielä rakennettu, esimerkiksi kuraattorilla tai kouluterveydenhoitajalla ei ole tietoa oppilaan tilanteesta.¹⁸⁰

Lastensuojelun sosiaalityön päällikön mukaan lastensuojelussa on mietitty, miten lastensuojeluilmoituksen käsittelyssä tarvittavat tiedot saataisiin paremmin koottua ilmoittajalta. Jos käsittelijällä olisi käytössään kattavammat taustatiedot lapsen tilanteesta, voisi tarve tarkentaviin yhteydenottoihin muun muassa kouluille vähentyä ja

¹⁷⁴ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

¹⁷⁵ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹⁷⁶ Lastensuojelun sosiaalityön päällikkö, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala. Teams-puhelu 20.5.2024.

¹⁷⁷ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹⁷⁸ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024; Oppilaiden hyvinvointipäällikön kommentit muistioluonnokseen 29.1.2025.

¹⁷⁹ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla 8.11.2024.

¹⁸⁰ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024; Lastensuojelun sosiaalityön päällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 11.12.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

tätä myöten lastensuojelutarpeen arvioinnin työ helpottua. Maisa-järjestelmä ei ole toiminut sovitulla tavalla viranomaisilmoituksissa, sillä lastensuojeluilmoituksen tekijä ei saa sitä kautta tietoa ilmoitusta käsittelevästä työryhmästä. Maisaan liittyviä muutospyyntöjä on meneillään syksyllä 2024 ja voisi olla mahdollista selvittää, onnistuisiko myös ohjetekstien lisääminen järjestelmään. Apotin rakennustyötä ei kuitenkaan edistetty OmaKantaan siirtymisen¹⁸¹ vuoksi tämän arvioinnin laatimisen aikana.¹⁸²

Lastensuojelun sosiaalityön päällikön mukaan Apotti ei automaattisesti muistuta lastensuojelutarpeen arvioinnin työntekijää lähettämään tietoa arvioinnin etenemisestä tai päättymisestä ja jatkotoimista sille viranomaisilmoittajataholle, joka ilmoituksen on tehnyt. Työntekijä ei näe suoraan ilmoittajatahoa ja yhteystietoja, vaan hänen tulee mennä tietylle välilehdelle katsomaan ilmoitukset ja valita sieltä kyseinen ilmoitus. Tässä vaiheessa voi myös ilmetä, että ilmoittajan yhteystiedot ovat puutteelliset.¹⁸³

2.2.3 Oppilaiden poissaoloihin puuttuminen

Arvioinnin taustahaastatteluissa sekä tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynnillä tuotiin esiin lasten ja nuorten koulunkäyntiongelmien ja tähän liittyvien yhteistyötarpeiden lisääntyminen.¹⁸⁴ Koulunkäynnin laiminlyönti on yleistynyt lastensuojeluilmoitusten syynä vuosina 2022–2024 arviointikäynnillä saatujen tietojen mukaan. Pitkittyneet poissaolot ovat lisääntyneet myös alakoululaisilla.¹⁸⁵ Myös haastatellut rehtorit ja lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöt tunnistivat ilmiön. Lisäksi poissaolot nostettiin haastatteluissa esiin asiana, joita koskevissa ohjeissa ja toimintatavoissa on havaittu ristiriitaisuuksia toimialojen välillä.¹⁸⁶

Rehtorien kokemuksen mukaan lastensuojelussa on eri ohjeistus poissaoloista lastensuojelutarpeen syynä kuin kouluilla, ja tämä on aiheuttanut epäselvyyttä, miten poissaolotilanteissa tulisi toimia. Rehtorien mukaan poissaoloihin liittyviä lastensuojeluilmoituksia ei juurikaan käsitellä, eivätkä ne johda toimenpiteisiin. Yhtenäisempi

¹⁸¹ OmaKanta on valtakunnallinen verkkopalvelu, josta näkee kootusti omat terveys- ja sosiaalipalvelujen tiedot sekä julkisesta että yksityisestä sosiaali- ja terveydenhuollosta. OmaKantaa ylläpitää Kelan Kanta-palvelut. Lähde: <https://www.kanta.fi/omakanta>. Luettu 8.1.2025. Opiskeluhuollon tiedot oli siirrettävä OmaKantaan vuoden 2025 alusta, koska asiakastietolaki velvoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita tallentamaan tiedot valtakunnalliseen Kanta.fi-palveluun. Siirron vuoksi Apotti otettiin käyttöön Helsingin kaupungin opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluissa 1.7.2025 alkaen. Helsingin intranet, Kasko, Kaskon uutiset, Opiskeluhoito siirtyy 7.1.2025 käyttämään Apottia – käyntien kirjaukset löytyvät Maisasta. Luettu 16.1.2025.

¹⁸² Lastensuojelun sosiaalityön päällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 11.12.2024.

¹⁸³ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 11.12.2024.

¹⁸⁴ Perusopetuksen aluepäällikkö; oppimisen tuen yksikön päällikkö, perusopetus; pedagoginen asiantuntija, palvelukokonaisuuksien kehittämisen tuki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Teams-puhelu 22.5.2024; Lastensuojelun sosiaalityön päällikkö, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala. Teams-puhelu 20.5.2024; Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla 8.11.2024.

¹⁸⁵ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla 8.11.2024.

¹⁸⁶ Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

toimintaohje olisi tarpeellinen koulujen näkökulmasta, jotta yhteydenotoissa lastensuojeluun ei oltaisi liian varovaisia.¹⁸⁷

Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynnillä sekä oppilaiden hyvinvointipäälliköltä saatujen tietojen mukaan oppilaiden poissaoloihin puuttumiseen on kehitetty uudenlaisia toimintamalleja. Kouluissa on syksyllä 2024 ryhdytty tekemään koulukohtaisia suunnitelmia poissaoloihin puuttumiseksi.¹⁸⁸

Tässä arvioinnissa vertailtiin, mitä eri ohjeissa todetaan yhteydenotoista lastensuojeluun poissaolotapauksissa. Lasten ja nuorten matalan kynnyksen palvelumalli on ainoa lastensuojelussa käytössä¹⁸⁹ oleva kirjallinen ohje, jossa ohjeistetaan, milloin koulupoissaolot voivat olla lastensuojeluilmoituksen peruste. Ohjeen mukaan ilmoituksen teko on perusteltua silloin, jos koulu ei pysty omalla tuellaan ja oppilashuollon palveluiden avulla turvaamaan lapsen koulunkäyntiä, ja vanhemmat suhtautuvat asiaan välinpitämättömästi. Matalan kynnyksen palvelumallin mukaan ilmoitusta ei tule tehdä, jos yksilöllisen oppilashuollon tarve johtuu vain oppimisvaikeuksista tai esimerkiksi terveydentilaa heikentävistä tekijöistä kouluympäristössä.¹⁹⁰

Kouluissa Matalan kynnyksen mallia yleisemmin käytössä olevan Poissaoloihin puuttumisen käsikirjan ohjeet¹⁹¹ eivät arvioinnissa tehdyn tulkinnan mukaan varsinaisesti ole ristiriidassa Matalan kynnyksen mallissa annetun ohjeen kanssa. Käsikirjassa ei kuitenkaan anneta yhtä yksityiskohtaista ohjetta kuin Matalan kynnyksen mallissa siitä, missä vaiheessa tai missä tapauksissa lastensuojeluilmoitus pitäisi tehdä tai mitä koulussa tehtyjä toimenpiteitä pitäisi olla toteutettuna ennen lastensuojeluilmoitusta. Poissaoloihin puuttumisen käsikirjassa kehoitetaan tarvittaessa tekemään sosiaalihuoltolain 35 pykälän mukainen ilmoitus tai lastensuojeluilmoitus sekä varhaisen puuttumisen että vahvan tuen vaiheissa. Tuen vaiheet on esitetty kuviossa 3 sivulla 16. Vahvan tuen vaiheessa käsikirjassa kehoitetaan tekemään yhteydenotto lastensuojelun palvelutarpeen arviointiin viipymättä, mikäli oppilaan perhe ei ole sosiaalipalveluiden piirissä.¹⁹² Oppilashuollon päälliköiden mukaan Poissaoloihin puuttumisen käsikirja päivitettiin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan Sitouttavan koulu-

¹⁸⁷ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

¹⁸⁸ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024; Oppilaiden hyvinvointipäällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 4.12.2024.

¹⁸⁹ Tieto lastensuojelussa käytössä olevista ohjeista saatu lastensuojelun sosiaalityön päällikön sähköpostitse toimittamana tietona 11.12.2024.

¹⁹⁰ Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli. Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Perhekeskus, Työn tueksi, Yhteistyö koulun kanssa, 29.

¹⁹¹ Arvio siitä, että Poissaolojen käsikirja on yleisemmin tunnettu kouluissa kuin Matalan kynnyksen malli perustuu lähteisiin Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024 ja Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

¹⁹² Poissaoloihin puuttumisen käsikirja. Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 21.6.2023. Saatavana esim. Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Oppimisen tuki ja hyvinvointi, Oppimisen tuki, Lähikoulu, Poissaoloihin puuttumisen käsikirja. Luettu 22.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

yhteisötyön hankkeessa vuonna 2023 valtakunnallisten linjausten muuttuessa, ja toimintaohjeita myös tarkennettiin Helsingin näkökulmasta.¹⁹³ Materiaali on tuttu lastensuojelutarpeen arvioinnissa ja lastensuojelun sosiaalityön päällikkö on myös kommentoinut ohjeita.¹⁹⁴

Muista kouluille suunnatuista kaupungin ohjeista ”Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyn ja puuttumisen toimintamallissa” on yksityiskohtaisempia ohjeita siitä, millaisissa tapauksissa opetustoimen henkilöstön on syytä tehdä lastensuojeluilmoitus. Mallin mukaan lastensuojeluilmoitus pitää tehdä viipymättä aina, kun lapsen hoidossa ja huolenpidossa havaitaan laiminlyöntejä, kun olosuhteet ovat lapsen kehitystä vaarantavat tai kun lapsen käyttäytyminen huolestuttaa. Toimintamallin mukaan lastensuojeluilmoitus on syytä tehdä esimerkiksi silloin, kun oppija laiminlyö koulunkäynnin, kantaa ikätasoonsa nähden suhteetonta vastuuta perheen arjesta, tekee rikoksia, käyttää päihteitä tai hänellä on mielenterveysongelmia tai itsetuhoisuutta.¹⁹⁵ Yhteydenotoista poliisiin, lastensuojeluun ja sovittelutoimintaan kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle laaditun materiaalipaketin mukaan ilmoituksen tekijän ei tarvitse tietää, tarvitseeko kyseisessä tapauksessa lastensuojelun tarve selvittää vai ei, vaan huolen herätessä ilmoitus on tehtävä.¹⁹⁶ Kummassakaan materiaalissa ei siis eritellä mitään tilanteita, joissa koulunkäynnin laiminlyönti ei olisi lastensuojeluilmoituksen peruste, toisin kuin Matalan kynnyksen mallin ohjeissa.

Koulupudokkaat ovat lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden kokemuksen mukaan haasteellinen ryhmä kaikille lasten ja nuorten kanssa toimiville. Esihenkilöiden näkemyksen mukaan kouluille ei kuitenkaan tulisi antaa ohjetta ottaa yhteyttä lastensuojeluun tietyn poissaolomäärän ylittyessä, vaan poissaolosyiden selvittely on keskeisintä. Lastensuojelun näkökulmasta vähäisetkin poissaolomäärät voivat olla ongelmallisia, ja joskus poissaoloja voi kertyä paljon ennen kuin lastensuojelu kytketään mukaan tilanteen selvittelyyn. Lastensuojelutarpeen arvioinnin kokemuksen mukaan koronapandemiasta lähtien oppilaiden on ollut hyväksyttävää jäädä matalalla kynnyksellä flunssaoireista kotiin. Lisäksi opettajien ilmoituskynnys vaihtelee, esimerkiksi koko luokan tasolla saattaa olla paljon poissaoloja tai ei haluta heikentää suhteita oppilaan huoltajiin, ja siksi lastensuojeluilmoitus voi jäädä tekemättä yksittäisestä oppilaasta. Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden mukaan yläkoulun luokanvalvojat eivät myöskään aina tunne kaikkia oppilaita riittävän hyvin.¹⁹⁷

¹⁹³ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

¹⁹⁴ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹⁹⁵ Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisyn ja puuttumisen toimintamalli. Helsingin kaupunki. Saatavilla Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta. Luettu 2.9.2024.

¹⁹⁶ Materiaalipaketti kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle – poliisi, lastensuojelu ja sovittelutoiminta. Helsingin kaupunki 26.8.2024. Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta. Luettu 22.11.2024.

¹⁹⁷ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden näkemyksen mukaan poissaolotilanteisiin on vaikea puuttua nykyisten toimintatapojen ja työkalujen puitteissa. Esihenkilöt arvioivat, että tarvitaan muutoksia sekä lainsäädäntöön että yhteistyö- ja ajattelutapoihin. Perinteiseksi mielletty jako, jossa koulun tehtävä on opettaa ja muut tahot huolehtivat hyvinvointikysymyksistä, ei lastensuojelutarpeen arvioinnin näkökulmasta ole toimiva. Varhainen tuki pitäisi esihenkilöiden näkemyksen mukaan tarjota lähtökohtaisesti koululla, ja tähän tarvittaisiin lisää panostusta ja yhteistyötä eri toimijoiden kesken.¹⁹⁸ Haastateltujen rehtoreiden näkemyksen mukaan valtaosa oppilaiden esimerkiksi poissaoloihin liittyvistä ongelmista hoidetaan lähtökohtaisesti kouluilla. Tyypillisesti työtä tehdään pitkään koulun sisäisin keinoin, ja lastensuojeluun otetaan yhteyttä vasta sitten, kun koulun omat työkalut loppuvat.¹⁹⁹

Myös oppilashuollon päälliköt painottavat varhaista puuttumista poissaoloihin. Tähän on osittain jo tartuttu muun muassa palkkaamalla kouluvalmentajia tukemaan oppilaiden koulunkäyntiä.²⁰⁰ Lisäksi tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynnillä saatujen tietojen mukaan koulunkäyntivaikeuksien kasvu on lisännyt yhteistyötä toimialojen välillä, ja on kehitetty uudenlaisia toimintamalleja, kuten ”Kohti koulua” -toimintamalli. Syyt poissaoloihin voivat olla monenlaisia, jonka vuoksi tarvitaan useamman alan ammattilaisia mukaan kaupunki-, alue- ja paikallisella tasolla. Myös alueellista yhteistyötä on lisätty, esimerkiksi lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät alueelliset yhteistyörakenteet eli ns. LANU-alueverkostot, joissa on mukana kaikki kaupungin toimialat.²⁰¹ Lisäksi oppilashuollon päällikköjen näkemyksen mukaan automatisoidut, tietotekniset ratkaisut voisivat tehostaa poissaolojen seuraamista ja varhaista puuttumista.²⁰²

Poissaolomäärät ja seuranta

Koska poissaolot on tuotu arvioinnissa tehdyissä haastatteluissa²⁰³ esiin yhtenä keskeisenä peruskouluista tehtyjen lastensuojeluilmoitusten syistä, ja koulunkäynnin laiminlyönti on myös lastensuojeluilmoituksia koskevien tilastotietojen mukaan yleisin Helsingin opetustoimen tekemien lastensuojeluilmoitusten syy²⁰⁴ alla esitetään kas-

¹⁹⁸ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

¹⁹⁹ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

²⁰⁰ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

²⁰¹ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali- terveys ja pelastustoimialalla 8.11.2024.

²⁰² Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

²⁰³ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024; Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöt Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024; Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

²⁰⁴ Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan tietojohdantamisen ja tilastopalveluiden suunnittelijalta sähköpostitse saadut tiedot 11.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

vatuksen ja koulutuksen toimialalta saatuja seurantatietoja. Poissaolojen seurantamittarit ovat muuttuneet vuonna 2020²⁰⁵, joten keskenään vertailukelpoisia tietoja on saatavana vain ajalta syyslukukausi 2020–kevtl lukukausi 2024.

Lukuvuonna 2023–2024 kaupungin perusopetuksessa oli noin 7 000 oppilasta, joiden poissaolomäärä ylitti sata tuntia (Kuvio 9). Poissaolomäärät sisältävät kaikki poissaolot, myös luvalliset. Pelkkien luvattomien poissaolojen tarkastelu ei ole mielekästä, koska kouluissa on havaittu, että monet vanhemmat kuittaavat niitä terveydelliseksi poissaoloiksi.²⁰⁶ Yli sata tuntia poissa olleiden oppilaiden määrä on kasvanut lukuvuodesta 2020–2021 lukuvuoteen 2023–2024. Vuoden 2021 tarkastuslautakunnan arviointiaiheessa ”Etäopetuksen aiheuttaman oppimisvajeen paikkaaminen yläkouluissa” kuitenkin havaittiin, että poissaolojen määrät vähenivät merkittävästi koronapandemian aiheuttamien etäopetusjaksojen aikana. Tämä selittää lukuvuosien 2020–2021 ja 2021–2022 myöhempiin lukuvuosiin verrattuna vähäisempiä paljon poissa olleiden oppilaiden määriä.²⁰⁷

Kaupungin perusopetuksen oppilasmäärät ovat kasvaneet tarkasteluajanjaksolla. Suhteessa oppilasmäärään yli sata tuntia poissa olleiden määrässä on tapahtunut merkittävä muutos vain vuonna 2021–2022, jolloin etäopetuksessa oli vähemmän oppilaita kuin edellisenä vuonna. Yli sata tuntia poissa olleiden oppilaiden määrä ja osuus on pysynyt suunnilleen samalla tasolla lukuvuonna 2023–2024 kuin edellisenä lukuvuonna. Lukuvuonna 2023–2024 yli sata tuntia poissa olleita oli 7 oppilasta edellisestä vuodesta vähemmän. Poissaolotuntien määrässä on samanlainen kehitys kuin paljon poissa olleiden oppilaiden määrässä.²⁰⁸

²⁰⁵ Tarkastusviraston arviointimuistio 2021. Etäopetuksen aiheuttaman oppimisvajeen paikkaaminen yläkouluissa, 37.

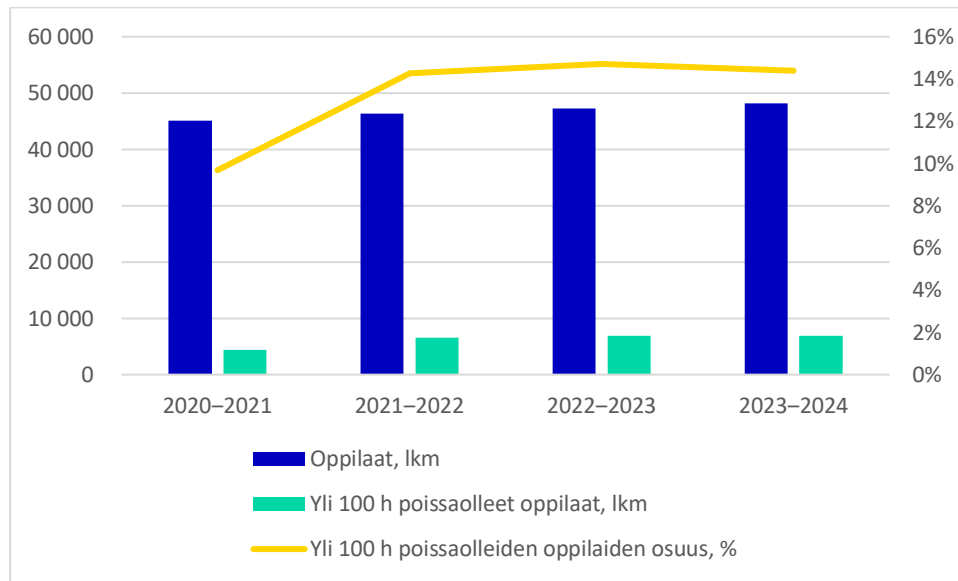
²⁰⁶ Tietotuotantoyksikön päällikkö, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Teams-puhelu 1.7.2024.

²⁰⁷ Tarkastusviraston arviointimuistio 2021. Etäopetuksen aiheuttaman oppimisvajeen paikkaaminen yläkouluissa, 37–38.

²⁰⁸ Vuoden 2020 keväällä etäopetuksessa olivat 4.–9.-luokkalaiset ja vuoden 2021 keväällä 7.–9.-luokkalaiset. Tarkastusviraston arviointimuistio 2021. Etäopetuksen aiheuttaman oppimisvajeen paikkaaminen yläkouluissa, 5–6.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)



Kuvio 9. Yli sata tuntia poissa olleet oppilaat, kaikki oppilaat, ja yli sata tuntia poissa olleiden oppilaiden osuus kaikista oppilaista, %, lukuvuodet 2020–2021–2023–2024, Helsingin kaupungin perusopetus²⁰⁹

Poissaoloja koskevien tilastojen perusteella ei siis voi todentaa väitettä siitä, että kaupungin peruskouluista paljon poissaolevien oppilaiden määrä tai poissaolotuntien määrät olisivat viime vuosina kasvaneet muusta kuin siitä syystä, että koronapandemian aikana poissaoloilmoituksia tehtiin poikkeuksellisen vähän. Vertailukelpoista tietoa aikaisempiin ”normaaliaikoihin” ei ole.

Paljon poissa olleiden oppilaiden määrät ja osuuden vaihtelevat alueittain (Taulukko 1). Noin puolet yli sata tuntia poissa olleista oppilaista opiskeli lukuvuonna 2023–2024 itäisen, kaakkoisen tai koillisen suurpiirin kouluissa. Näillä alueilla yli sata tuntia poissa olleiden oppilaiden osuus kaikista alueen koulujen oppilaista oli 16 prosenttia. Pienimmät yli sata tuntia poissa olleiden oppilaiden osuudet, 11 prosenttia, olivat pohjoisen suurpiirin kouluissa ja ruotsinkielisissä kouluissa. Suhteessa oppilasmääriin, yläasteilla ja erityiskouluissa on enemmän paljon poissaolevia oppilaita kuin ala-asteilla ja tavallisissa kouluissa.²¹⁰

²⁰⁹ Perusopetuksen poissaolot 2020–2024. Saatu Teamsissä tietosuunnittelijalta, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 3.12.2024. Sisältää kaikenlaiset poissaolot, myös luvalliset.

²¹⁰ Perusopetuksen poissaolot 2020–2024. Saatu Teamsissä tietosuunnittelijalta, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 3.12.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Taulukko 1. Yli 100 tuntia lukuvuodessa poissa olleiden oppilaiden osuus ja lukumäärä alueittain ja ruotsinkielisissä kouluissa lukuvuonna 2023–2024, Helsingin kaupungin perusopetus²¹¹

Alue/palvelu	Oppilaiden osuus, %	Oppilaiden määrä
Itäinen suurpiiri	16 %	1 500
Kaakkoinen suurpiiri	16 %	783
Koillinen suurpiiri	16 %	1 409
Keskinen suurpiiri	14 %	736
Läntinen suurpiiri	14 %	853
Eteläinen suurpiiri	13 %	779
Ruotsinkieliset koulut	11 %	476
Pohjoinen suurpiiri	11 %	403
Kaikki peruskoulut	14 %	6 939

2.2.4 Yhteistyön kehittyminen

Haastateltujen näkemyksen mukaan koulun ja lastensuojelutarpeen arvioinnin välinen yhteistyöyhteistyö ja tiedonvaihto on kehittynyt pääosin parempaan suuntaan viimeisen viiden vuoden aikana. Yhteistyötä ja keskinäistä ymmärrystä on kehitetty pitkäjänteisesti ja tahtotila koetaan yhteiseksi.²¹² Esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä oli aiemmin vajausta joillakin alueilla, mutta nykytilannetta opiskeluhuollon päälliköt kuvasivat vakaaksi ja vakiintuneeksi.²¹³

Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöt kuvasivat yhteistyön kehittyneen ammatillisempaan suuntaan ja osaamisen vahvistuneen. Myös koulujen tekemien lastensuojeluilmoitusten nähdään parantuneen tarkkuustasoltaan.²¹⁴ Opettajien yhteistyöhalua ja osallistumista yhteisiin tapaamisiin arvostetaan. Hyvänä nähdään myös koulujen ilmoituksentekovelvollisuus ja että koulut tekevät aktiivisesti lastensuojeluilmoituksia.²¹⁵ Myös oppilashuollon päälliköt ovat kokeneet yhteistyön pääosin toimivaksi lastensuojelun kanssa. Rehtorien ja oppilashuollon päällikköjen mukaan lastensuojelun esittäytymiset ja lasten etsivä työ on koettu hyviksi toimintatavoiksi kouluissa.²¹⁶

²¹¹ Perusopetuksen poissaolot 2020–2024. Saatu Teamsissä tietosuunnittelijalta, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 3.12.2024.

²¹² Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024; Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

²¹³ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

²¹⁴ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

²¹⁵ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

²¹⁶ Perusopetuksen rehtorien ja apulaisrehtorin (4 henkilöä) haastattelu, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2.9.2024; Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden mukaan lastensuojeluun tulee palautetta siitä, ettei kouluilla ole enää omia nimikkotyöntekijöitä. Aiemmin, kun toiminta-alueet olivat pienemmät, lastensuojelun työntekijät kiersivät muun muassa opettajanhuoneissa ja päiväkodeissa. Yhteistyörakenteet koettiin säännöllisemmiksi ja yhteydenotto helpommaksi. Vuodesta 2017 alkaen toteutetun perhekeskusuudistuksen²¹⁷ jälkeen alueet ovat kasvaneet ja yhteistyökumppaneiden määrä on kasvanut. Oppilashuollosta on tullut opettajanhuonetta tutumpi yhteistyökumppani lastensuojelutarpeen arvioinnille.²¹⁸

Oppilashuollon päälliköiden mukaan oppilashuollossa yleensä kirjataan toivomus yhteistyöstä lastensuojelun kanssa, mutta aina tämä ei toteudu. Lastensuojelun puolella ei myöskään aina koeta olevan riittävää oppilashuollon tuntemusta.²¹⁹ Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden mukaan sosiaalityöntekijän ja kuraattorin työparityöskentelyä on kokeiltu. Käytännössä kuraattorin työpanos ei kuitenkaan voi olla kovin suuri, ja lisäksi tietosuojakysymysten koettiin hankaloittavan yhteistyötä.²²⁰

Haastatellut rehtorit nostivat yhteistyön onnistumisen edellytyksiksi koulun ja lastensuojelun yhteisen käsityksen, keskinäisen ammatillisen arvostuksen ja henkilöstön vähäisen vaihtuvuuden. Rehtorit toivoivat, että yhteistyötä kehitettäisiin asiakaskeiseen ja alueellista toimijuutta korostavaan suuntaan. Toimintamallit ja ohjeistukset tulisi rehtorien mielestä rakentaa kentän kokemusten pohjalta. Alueelliset tapaamiset ja suora yhteistyö koulun ja sosiaalityöntekijöiden kesken nähtiin parhaimmaksi yhteistyötavaksi. Rehtorit toivoivat systemaattisia keskusteluja siitä, mikä on yhteinen hyvä, ja mitä yhteistyöllä tavoitellaan. Lisäksi onnistumisten esiin nostaminen ja niistä oppiminen nähtiin tärkeänä.²²¹

Lastensuojelutarpeen arvioinnissa toivotaan ajantasaista tietoa alueen koulujen oppilashuollon resurssitilanteesta ja käytännöistä. Oppilashuollossa toivotaan lisää yhteistä tiedon jakamista ja kehittämistä. Kaikilla kouluilla ei ole tietoa esimerkiksi lasten etsivän työn sosiaaliohjaajien kouluilla pitämistä ”lasu-show” -infoista.²²² Etsiviä sosiaaliohjaajia on koko kaupungissa seitsemän ja toimintaa kohdennetaan tarpeen mukaan.²²³

²¹⁷ Perhekeskuksiin kootaan lapsiperheiden alueellisia palveluita. <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/perhekeskukset> 16.10.2024. Lapsiperheiden palveluita yhteen kokoavia perhekeskuksia on alettu perustamaan Helsinkiin vuonna 2017. HS 15.6.2018. Vuosaaren megaterveysasema ja perhekeskus avaavat ovensa maanantaina; HS 27.2.2018. Kallio saamassa superneuvolan keväällä 2019 – valtavaan keskuksen imaistaan lasten ja nuorten palvelut Herttoniemeä myöten. Luettu 16.1.2025.

²¹⁸ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

²¹⁹ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

²²⁰ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

²²¹ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

²²² Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali- terveys ja pelastustoimialalla 8.11.2024.

²²³ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistioluonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

2.2.5 LANU-alueverkosto

Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävä (LANU-) verkosto on yksi Helsingin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä toteuttavista verkostoista.²²⁴ Se on strategisen tason verkosto, jonka alle on rakennettu alueellisia yhteistyörakenteita (ns. LANU-alueverkostot) ja ruotsinkielinen kaupunkitasoinen ryhmä. LANU-alueverkostoja on yhteensä neljä: Koillinen, Itä-Kaakko, Länsi-Pohjoinen ja Etelä-Keskinen.²²⁵ Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmät Helsingin kaupungissa valtuustokaudella 2021–2024 sekä LANU-alueverkostot on esitetty kuviossa 10.



Kuvio 10. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmät Helsingin kaupungissa valtuustokaudella 2021–2024 sekä LANU-alueverkostot.²²⁶

Alueverkostot on perustettu alueellisen toimialarajat ylittävän lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävän yhteistyön tiivistämiseksi ja kehittämiseksi. LANU-alueverkostot liittyvät myös kaupunkistrategian 2021–2025 poikkihallinnollisen segregaaation ehkäisemisen ohjelman toimeenpanoon ja kaupunkiuudistuksen edistämiseen. Alueellisten yhteistyörakenteiden ja ruotsinkielisen työryhmän toiminta on alkanut vuonna 2022.²²⁷ Keväällä 2024 kunkin LANU-alueverkoston ja ruotsinkielisen

²²⁴ Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta kaikille. Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2022–2025, 18.

²²⁵ Alueverkostojen nimet viittanevat perhekeskusten sijaintiin.

²²⁶ Kuvio on koostettu arviointiin seuraavista lähteistä: Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta kaikille. Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2022–2025, 18; Lasten nuorten ja perheiden alueelliset yhteistyörakenteet (diaesitys). Saatu erityissuunnittelija, strategisen kehittämisen tuki, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, sähköposti 3.6.2024.

²²⁷ Lasten nuorten ja perheiden alueelliset yhteistyörakenteet (diaesitys). Saatu erityissuunnittelija, strategisen kehittämisen tuki, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, sähköposti 3.6.2024; Erityissuunnittelija, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan strategisen kehittämisen tuki, Teams-puhelu 5.6.2024; Helsingin kaupungin intranet, kaupunki, strategiakausi 2021–2025, Strategiset ohjelmaryhmät. Luettu 22.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

työryhmän puheenjohtajana toimi kaksi henkilöä, joista toinen edusti kasvatuksen ja koulutuksen toimialaa ja toinen sosiaali- terveys ja pelastustoimialaa. Puheenjohtajistossa oli mukana myös perusopetuksen ja lastensuojelun johtoa ja asiantuntijoita.²²⁸

Strategisen tason LANU-verkostossa voitaisiin sosiaali- terveys- ja pelastustoimialan strategisen kehittämisen tuen asiantuntijan mukaan käsitellä esimerkiksi perusopetuksen ja lastensuojelun väliseen tiedonvaihtoon liittyviä asioita, mutta niitä ei ole käsitelty. Sosiaali- terveys- ja pelastustoimialan strategisen kehittämisen tuen asiantuntijan näkemys on, että lastensuojelun organisaation omat linjarakenteet ovat toimiva rakenne tällaisten asioiden eteenpäin viemisessä. Arviointiaiheen tyyppisiin kysymyksiin ei ole jouduttu puuttumaan strategisella tasolla. LANU-alueverkostot ja ruotsinkielinen kaupunkitasoinen verkosto voivat kuitenkin toimia sellaisena yhteistyörakenteena, jossa voidaan alueellisesti käsitellä myös perusopetuksen ja lastensuojelun välistä tiedonkulkua ja yhteistyötä.²²⁹

Kaikissa LANU-alueverkostoissa ovat nousseet ilmiöinä esiin turvallisuuteen, väkivaltaan, konflikteihin, jengiytymiseen ja päihteisiin liittyvät asiat. Helsingin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön lasten ja nuorten palvelujen integraatioryhmä on helmikuussa 2023 päättänyt LANU-alueverkostojen yhteiseksi teemaksi alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten väkivaltaisen käyttäytymisen, tilannekuvan ja toimenpiteet eri palveluissa.²³⁰

Arvioinnissa tehtiin elokuussa 2024 tiedustelu kaikille (LANU) -alueverkostojen ja ruotsinkielisen LANU-työryhmän puheenjohtajille. Tiedustelussa kysyttiin, onko LANU-alueverkostoissa tai ruotsinkielisessä työryhmässä käsitelty lastensuojelun ja peruskoulujen väliseen tiedonvaihtoon ja yhteistyöhön liittyviä asioita vuosina 2023–2024, ja jos on, mitä käsittely on sisältänyt. Lisäksi tiedusteltiin alueella tai ruotsinkielisissä palveluissa toteutetuista tai suunnitelluista aiheeseen liittyvistä toimenpiteistä. Kaikki alueverkostot ja ruotsinkielinen työryhmä vastasivat tiedusteluun. Tiedusteluvastausten mukaan vain ruotsinkielinen LANU-verkosto ja koillinen alueverkosto ovat käsitelleet lastensuojelun ja peruskoulujen väliseen tiedonvaihtoon ja yhteistyöhön liittyviä asioita vuosina 2023–2024.²³¹

Koillisessa alueverkostossa on keskusteltu siitä, mihin asioihin lastensuojelusta saa apua, ja mihin ei. Samalla alueverkostossa on puhuttu muiden sosiaalihuoltopalvelujen rooleista. Koulujen edustaja oli tuonut esiin kokemuksen siitä, että koulut jäävät yksin väkivaltaisten nuorten kanssa. Alueella ei ollut vielä tehty lastensuojelun ja peruskoulujen välisen tiedonvaihtoon ja yhteistyöhön liittyviä toimenpiteitä, mutta toisen

²²⁸ Palvelujen integraatioryhmän muistio. Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimiala 12.4.2024, Saatu erityissuunnittelija, strategisen kehittämisen tuki, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, sähköposti 3.6.2024.

²²⁹ Erityissuunnittelija, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan strategisen kehittämisen tuki, Teams-puhelu 5.6.2024.

²³⁰ Lasten nuorten ja perheiden alueelliset yhteistyörakenteet (diaesitys). Saatu erityissuunnittelija, strategisen kehittämisen tuki, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, sähköposti 3.6.2024.

²³¹ LANU-alueverkostojen ja ruotsinkielisen työryhmän vastaukset sähköpostiedusteluun 26.8.–27.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

asteen kuraattoritoiminnassa oli tehty koonti yhteistyötahoista. Tämä on tiedusteluvastauksen mukaan jäsentänyt sitä, mistä oppilaitos saa mihinkin asiaan kumppanin. Tavoitteena oli tehdä vastaava koonti perusopetusikäisten palveluista, mutta asia oli jäänyt kesken kasvatuksen ja koulutuksen toimialan oppilashuollon edustajan vaihtumisen myötä.²³²

Ruotsinkielisessä työryhmässä on keskusteltu lastensuojelun ja peruskoulujen väliseen tiedonvaihtoon ja yhteistyöhön liittyvistä haasteista. Ruotsinkieliset koulukuraattorit, lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnin ja perhesosiaalityön sekä lapsiperheiden sosiaaliohjauksen sosiaalityöntekijät tapaavat säännöllisesti ja keskustelevat yhteistyön sujuvoittamisesta. Työryhmässä on havaittu, että yhteistyö on sujuvaa silloin, kun ollaan tarpeen mukaan matalalla kynnyksellä yhteydessä puolin ja toisin. Yhteydenottoa helpottaa, että koulujen ja lastensuojelun henkilöstö tuntee toisensa ja toistensa työn, tukimuodot, resurssit ja mahdollisuudet.²³³

Arvioinnissa tehdyn päätelmän mukaan yhteistyöverkoston laajuudella on merkitystä sille, miten hyvin eri palvelut tuntevat toisensa ja kuinka yhteistyörakenne toimii. Oppilashuollosta käsin kaupungin yhteistyörakenne näyttäytyy selkeänä. Tuttuus mataltaa kynnystä palvelujen väliselle yhteistyölle ja sitä on pyritty oppilashuollossa vahvistamaan.²³⁴ Myös LANU-verkoston ruotsinkielisessä kaupunkitasoisessa työryhmässä on havaittu, että yhteistyötä sujuvoittaa, kun koulujen ja lastensuojelun henkilöstö tuntee toisensa ja toistensa työn.²³⁵ Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöt toivat esiin perhekeskusuudistuksen kasvattaneen yhteistyökumppanien määrää ja tämän vaikuttaneen yhteistyöhön lasten ja nuorten palveluissa.²³⁶

2.3 Tiedonkulkuun ja yhteistyöhön liittyvä osaaminen

2.3.1 Perehdytys ja osaamisen kehittäminen

Oppilaiden hyvinvointipäällikkö huolehtii rehtorien perehdytyksestä ja tiedotuksesta koskien lastensuojelun kanssa tehtävää yhteistyötä ja tiedonvaihtoa. Aluetasolla oppilashuollon päälliköt keskustelevat aiheesta kouluilla ja oppilashuollon henkilöstön kanssa.²³⁷ Oppilashuolto esittäytyy vuosittain kouluissa opetushenkilöstölle, ja esittelyssä sivutaan myös lastensuojelua. Opettajat, jotka tulevat kesken vuoden, saavat perehdytyksen koulun rehtorilta ja voivat myös kysyä kollegoiltaan.²³⁸

²³² Koillisen LANU-alueverkoston vastaus sähköpostitiedusteluun 11.9.2024.

²³³ Ruotsinkielisen LANU-työryhmän vastaus sähköpostitiedusteluun 27.9.2024.

²³⁴ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

²³⁵ Ruotsinkielisen LANU-työryhmän vastaus sähköpostitiedusteluun 27.9.2024.

²³⁶ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

²³⁷ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

²³⁸ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Rehtorien mukaan yhteistyötä ja tiedonvaihtoa koskevia ohjeistuksia käydään opetushenkilöstön kanssa läpi vuosittain. Kouluissa yhteiset läpikäynnit ja kertaukset on koettu hyväksi toimintatavaksi. Uudet työntekijät perehdytetään aiheeseen oppilashuollon esittelyn kautta. Varsinaista koulutusta ei ole järjestetty yhteistyöstä lastensuojelun kanssa.²³⁹

Arviointihavaintojen mukaan perehdytys yhteisiin toimintamalleihin on systemaattisinta oppilashuollossa, jossa uudet työntekijät perehdytetään vuoden kestäväällä ohjelmalla. Alle vuoden työskennelleille perehdytysohjelma on velvoittava. Perehdytysohjelmassa esitellään yhteiset toimintatavat ja yhteistyötahot. Oppilashuollon henkilöstön jatkuvasta osaamisen kehittämisestä huolehditaan päälliköiden mukaan esimerkiksi kuraattorien säännöllisissä kokouksissa sekä järjestelmällä työpajoja, joiden aiheet tulevat henkilöstöltä.²⁴⁰

Lastensuojelun sosiaalityön päällikön mukaan lastensuojelutarpeen arvioinnissa ei ole erillisenä asiana perehdytystä koulun kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tiedonvaihto eri toimijoiden kanssa ja esimerkiksi lastensuojeluilmoituksiin sisältyvät hyvät käytännöt käydään läpi osana perehdytystä. Kaikki ajantasainen ohjeistus kootaan intraan ohjesivustolle.²⁴¹ Kukin työntekijä solmii itsenäisesti yhteytensä ja verkostonsa kouluihin. Osaamista kehitetään muun muassa erilaisissa seminaareissa, joihin osallistuminen on vapaaehtoista. Esihenkilöiden mukaan verkostotyöhön voi perehdyttää, mutta ei yhteydenpitoon tietyn viranomaisen kanssa. Yhteinen kehittäminen muiden toimijoiden kanssa liittyy esihenkilöiden mukaan ilmiöihin, kuten koulupudokkuuteen.²⁴²

Perusopetuksen henkilökuntaa koulutetaan säännöllisesti lastensuojeluilmoituksesta tekemisestä yleisesti ja erityisissä tilanteissa, kuten epäiltäessä lapseen kohdistuvaa väkivaltaa.²⁴³ Oppilaiden hyvinvointipäällikön mukaan rehtoreille annetaan ajoittain koulutusta lastensuojeluilmoitusten teosta, ja erityisesti silloin kun lainsäädännössä tai yhteystiedoissa tapahtuu muutoksia.²⁴⁴ Poissaoloihin puuttumisen käsikirjan päivitykset on käyty läpi opetushenkilökunnan kanssa suunnittelu- ja koulutuspäivillä lukuvuoden 2024–2025 alussa.²⁴⁵

Lastensuojelun sosiaalityön päällikön mukaan lastensuojelun ja erityisen tuen tarpeen arviointi on järjestänyt useasti koulutusta kasvatuksen ja koulutuksen toimialan henkilöstölle eri teemoihin liittyen. Koulutuksia on järjestetty sekä koko kaupungin yhteisinä että alueellisesti eri kouluilla. Myös lasten etsivän työn sosiaaliohjaajat ovat käyneet kouluilla ja kertoneet lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Lisäksi kouluille

²³⁹ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

²⁴⁰ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

²⁴¹ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistioluonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

²⁴² Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

²⁴³ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

²⁴⁴ Oppilaiden hyvinvointipäällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 4.12.2024.

²⁴⁵ Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

on lähetetty tiedote sähköisen lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ja sosiaalihuoltolain mukaiseen yhteydenottoon. Ohjeet on lisätty myös intranettiin²⁴⁶ ja niihin on linkitys kasvatuksen ja koulutuksen sivuilta.²⁴⁷

Lisäksi syksyn 2024 aikana on järjestetty viisi infotilaisuutta suomeksi ja yksi ruotsiksi poliisiyhteistyön materiaalipaketista. Tilaisuuksissa opastetaan, miten poliisi ja sovittelu voivat olla koulujen apuna lastensuojelun lisäksi. Tilaisuudet ovat tavoittaneet henkilöstöä hyvin ja osallistujina on ollut muun muassa rehtoreita, opettajia, oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon henkilöstöä.²⁴⁸

2.3.2 Ohjeistusten löydettävyys

Oppilashuollon päälliköiden mukaan yhteistyötä ja tiedonvaihtoa koskevat ohjeistukset ovat pääosin riittäviä koulun näkökulmasta. Kouluille laaditaan mahdollisimman selkeät ja konkretiaan nivoutuvat ohjeet. Oppilashuollossa pyritään varmistamaan, että materiaaleissa on viittaukset olemassa oleviin toimintamalleihin ja että ohjeet ovat linjassa keskenään. Ohjeistuksia päivitetään säännöllisesti ja uusia laaditaan tarpeen mukaan.²⁴⁹

Oppilashuollon päällikköjen mukaan kuraattorien yhteisessä kokouksessa on käsitelty esimerkiksi poissaoloihin puuttumisen käsikirjaa. Keskeiset asiat pyritään käymään yhteisesti läpi, mutta päällikköjen mukaan on mahdollista, että toimintamallit ja ohjeistukset eivät ole jalkautuneet riittävästi kouluilla. Ratkaisevaa on päällikköjen mukaan käytäntöön vieminen eli miten rehtori ottaa ohjeet käyttöön koulun henkilöstön kanssa. Oppilashuollon henkilöstö ei voi yksin toteuttaa isompia muutoksia koulujen toimintatavoissa. Oppilashuollon kokemuksen mukaan opetushenkilöstö pääsääntöisesti tuntee materiaalit hyvin.²⁵⁰

Rehtorien mukaan yhteistyötä ja tiedonvaihtoa koskevia ohjeistuksia on paljon. Suurin haaste koulun näkökulmasta on tiedon suuri määrä ja materiaalien löydettävyys. Tiedon löytämistä vaikeuttaa eri asiakirjojen ja mallien suuri määrä, ajantasaisuus sekä sijainnit useassa eri paikassa. Lisäksi materiaalin tiiviyyteen ja helppokäyttöisyyteen tulisi kiinnittää huomiota, jotta opettajien on mahdollista arjessa perehtyä niihin. Esimerkkeinä selkeistä materiaaleista rehtorit mainitsivat lastensuojelun käyttämät diasarjat ja Poissaoloihin puuttumisen käsikirjan.²⁵¹

²⁴⁶ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Perhe- ja sosiaalipalvelut, Lastensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojeluilmoitus. Luettu 11.12.2024.

²⁴⁷ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 11.12.2024.

²⁴⁸ Oppilashuollon alueyksikön päällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 25.11.2024; Oppilaiden hyvinvointipäällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 4.12.2024.

²⁴⁹ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

²⁵⁰ Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä) 11.9.2024.

²⁵¹ Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Myös lastensuojelutarpeen arvioinnin kokemuksen mukaan väärä sijainti voi vaikuttaa ohjeen tunnettuuteen kouluissa. Esimerkiksi Matalan kynnyksen malli²⁵² oli aiemmin vain intrassa, jota opettajat eivät yleisesti käytä, eikä malli tullut tutuksi opetushenkilöstölle.²⁵³ Sitten materiaali on tullut myös opettajien yleisesti käyttämälle Opehuone-sivustolle. Ohje kiireettömien ilmoitusten tekemisestä ensisijaisesti sähköisesti ei myöskään ole kouluille tuttu lastensuojelutarpeen arvioinnin havaintojen mukaan. Opettajat eivät useinkaan ole kuulleet sähköisestä ilmoitusmahdollisuudesta lastensuojelutarpeen arvioinnin mukaan ja siksi soittavat lastensuojeluun.²⁵⁴ Sähköisen ilmoituksen ensisijaisuus on ohjeistettu vain Matalan kynnyksen mallissa sekä kaupungin lastensuojelun ulkoisella verkkosivulla.²⁵⁵ Muissa kouluille suunnatuissa lastensuojeluyhteydenottojen ohjeissa ei joko ohjeisteta tarkasti yhteydenottotavasta tai puhelimitse tehty ilmoitus esitetään tasaveroisena vaihtoehtona sähköiselle.²⁵⁶

Koska yleensä opettajat etsivät erilaisia ohjeistuksia Opehuone-intranetsivustolta, arvioinnissa tarkistettiin marraskuussa 2024 pistokokeina perusopetuksen ja lastensuojelun välisen yhteistyöhön liittyvien ohjeiden löytymistä kyseiseltä sivustolta. Perusopetuksen ja lastensuojelun yhteistyötä koskevaa toimintaohjetta ”Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä”²⁵⁷ ei löytynyt sivuilta ainakaan ohjeen nimellä tai siitä poimituilla hakusanoilla, eikä myöskään oppimisen tuen ja hyvinvoinnin sivun tai oppilas- ja opiskeluhuollon sivuilta. Oppilas- ja opiskeluhuollon Opehuone-sivulta ohjataan linkillä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan oppilashuollon intranetsivuille, mutta kyseistä ohjetta ei löydy sieltäkään.²⁵⁸ Kaupungin intranetistä ohje löytyy vain, jos sen osaa etsiä ohjehaun avulla tai sosiaali- terveys- ja pelastustoimialan lastensuojelun ja perhesosiaalityön intranet-sivulta.²⁵⁹

²⁵² Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli. Helsingin kaupunki 02/2023. Saatavana esimerkiksi Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Oppimisen tuki ja hyvinvointi, siirtymät, Alakoulusta yläkouluun. Luettu 22.11.2024.

²⁵³ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

²⁵⁴ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

²⁵⁵ Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli. Helsingin kaupunki 02/2023, 28,30 sekä kaupungin lastensuojelun verkkosivulta <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/lastensuojeluilmoitus>. Luettu 12.12.2024.

²⁵⁶ Muista kouluille suunnatuista ohjeista tarkempi ohje yhteydenottotavoista löytyy vain ohjeesta ”Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ennaltaehkäisy ja puuttumisen toimintamalli.” Saatavilla Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta. Luettu 2.9.2024.

²⁵⁷ Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä. Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi 3/2022.

²⁵⁸ Helsingin kaupungin intranet, Kasko, Perusopetus, Kouluyhteisön hyvinvointi, Oppilashuolto. Luettu 22.11.2024.

²⁵⁹ Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Lastensuojelun ja perhesosiaalityön ohjeet. Luettu 22.11.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Poissaoloihin puuttumisen käsikirja löytyi Opehuone-sivustolta ja siitä oli toteutettu sivustolle myös tiiviit, muutaman dian infomateriaalit suomeksi ja ruotsiksi, sekä erikseen myös huoltajille.²⁶⁰ Oppimisen ja koulunkäynnin moniammatillisen tuen käsikirja löytyi myös, siirtymiä alakoulusta yläkouluun käsittelevältä sivulta.²⁶¹ ”Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli”²⁶² löytyi Opehuone-sivustolta alakoulusta yläkouluun siirtymiä käsittelevän sivun²⁶³ kautta, mikä voi arvioinnissa tehdyn päätelmän mukaan olla melko vaikea sijainti ohjetta etsivälle.

Hakusanalla ”lastensuojelu” Opehuone-intranetistä löytyi aiemmin mainittujen lisäksi kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa käsittelevä sivu ja sieltä kiusaamisen vastainen toimintamalli. Toimintamalli sisältää myös ohjeita siitä, milloin otetaan yhteyttä lastensuojeluun.²⁶⁴ Samalla sivulla oli myös lyhyt kuvaus ja linkki poliisia, lastensuojelua ja sovittelutoimintaa kuvaavaan materiaalipakettiin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle.²⁶⁵

Perusopetuksen sekä sosiaali- ja terveystoimen yhteisiä toimintamalleja kuvaavista oppaista ”Yksilökohtaisen opiskeluhuollon monialaisen työskentelyn prosessikuvaus”²⁶⁶ oli saatavissa Opehuone-sivustolta loogisessa sijainnissa oppilas- ja opiskelijahuollon alla, kuten myös opiskeluhuollon yhteistyörakenteita kuvaava opiskeluhuoltosuunnitelma.²⁶⁷ Nämä ohjeet eivät kuitenkaan varsinaisesti koske yhteydenottoja lastensuojeluun tai yhteistyötä, vaan ne ovat koulujen sisäisiä ohjeita.

On mahdollista, että koulujen henkilöstö etsii ohjeita esimerkiksi lastensuojeluilmoitusten tekoon myös kaupungin verkkosivuilta. Kaupungin ohje lastensuojeluilmoituksen tekoon löytyy helposti esimerkiksi hakusanoilla ”Helsinki lastensuojelu”. Tässä arvioinnissa tehdyn analyysin mukaan lastensuojeluilmoituksen yhteydenottotapa ja eri tapauksissa ensisijaiset kanavat ohjeistettiin ulkoisilla verkkosivuilla marraskuussa 2024 varsin selkeästi. Sivulta löytyy lyhyt ohje sille, mitä kautta ilmoitusvelvollinen työntekijä tai viranomainen tekee lastensuojeluilmoituksen. Ilmoitusvelvolliset kaupungin työntekijät ohjataan tekemään ilmoitus ensisijaisesti sähköisesti Apotti-järjestelmän kautta, mikäli se on käytössä ilmoituksen tekijällä. Vaihtoehtoi-

²⁶⁰ Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Oppimisen tuki ja hyvinvointi, Oppimisen tuki, Lähikoulu, Poissaoloihin puuttumisen käsikirja. Luettu 22.11.2024.

²⁶¹ Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Oppimisen tuki ja hyvinvointi, Siirtymät, Alakoulusta yläkouluun. Luettu 22.11.2024.

²⁶² Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli. Helsingin kaupunki 02/2023.

²⁶³ Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Oppimisen tuki ja hyvinvointi, Siirtymät, Alakoulusta yläkouluun. Luettu 22.11.2024.

²⁶⁴ Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta. Luettu 22.9.2024.

²⁶⁵ Materiaalipaketti kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle – poliisi, lastensuojelu ja sovittelutoiminta. Helsingin kaupunki 26.8.2024. Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Kiusaaminen, häirintä ja väkivalta. Luettu 22.11.2024.

²⁶⁶ Yksilökohtaisen opiskeluhuollon monialaisen työskentelyn prosessikuvaus. Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Saatavana Opehuone-sivusto (vain kaupungin sisäiseen käyttöön), Pedagogiikka, Oppijoiden hyvinvointi ja opiskeluhoito. Luettu 22.11.2024.

²⁶⁷ Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan opiskeluhooltosuunnitelma 18.10.2023.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

sesti ilmoitus ohjataan tekemään viranomaisille tarkoitettulla Maisa-lomakkeella. Kii-reellisissä asioissa neuvotaan ensisijaisesti ottamaan yhteyttä puhelimitse ja virka-ajan ulkopuolella olemaan yhteydessä sosiaalipäivystykseen.²⁶⁸

Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöt arvioivat, että monet yhteistyötä koskevat ohjeet ja toimintamallit eivät ole tuttuja lastensuojelun henkilöstölle, sillä niiden koetaan olevan enemmänkin kouluille suunnattuja eivätkä ne ole lastensuojelussa käytössä.²⁶⁹ Kokonaisuudessaan ohjeistuksia nähdään olevan paljon eri tilanteisiin liittyen ja niiden käyttö vaatii jatkuvaa perehdytystä henkilöstövaihdosten vuoksi.²⁷⁰ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön mukaan lastensuojelussa ovat käytössä ohjeet ”Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli” sekä ”Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä”. Kumpikin ohjeista löytyy sosiaali- terveys- ja pelastustoimialan intranetistä²⁷¹ ja ne on tarkoi-tettu sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan että lastensuojelun henkilöstölle.²⁷²

Arviointihavaintojen mukaan ”Matalan kynnyksen palvelumallissa” ei määritellä las-tensuojelun yhteistyövelvollisuuksia koululle. Ohjeessa ei esimerkiksi mainita, että lastensuojeluilmoituksen tehneelle viranomaiselle tulisi saada tieto ilmoituksen vas-taanottamisesta ja asiaa hoitavan toimipisteen yhteystiedot.²⁷³

²⁶⁸ <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/lastensuojeluil-moitus#milloin-otan-yhteytta-lastensuojeluun->. Luettu 22.11.2024.

²⁶⁹ Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaali-työn päällikön haastattelu 12.9.2024.

²⁷⁰ Lastensuojelun sosiaalityön päällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 11.12.2024.

²⁷¹ Matalan kynnyksen palvelumalli löytyy Helsingin kaupungin intranet, Sotepe, Perhekeskus, Yhteistyö kou-lun kanssa; Yhteistyö ja tiedonvaihto perusopetuksen, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä löytyy Las-tensuojelu ja perhesosiaalityö, Lastensuojelun ja perhesosiaalityön ohjeet. Luettu 13.12.2024.

²⁷² Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistiluonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

²⁷³ Lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen palvelumalli, 28–31.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

3 JOHTOPÄÄTÖKSET

Perusopetuksen ja lastensuojelutarpeen arvioinnin yhteistyö toteutuu pääosin ohjeistusten mukaisesti. Tiedonvaihdossa ja yhteistyössä on pääosin noudatettu kaupungin toimintaohjeita. Henkilöstön osaamista on kehitetty perehdytyksin ja koulutuksin. Yhteiset toimintamallit eivät kuitenkaan ole kaikille selkeitä eivätkä ohjeistukset ole kaikilta osin riittävän yksiselitteisiä. Yhteistyötä ja tiedonkulkua haastavat vaihteleva tiedonsaanti lastensuojelusta, henkilösidonaisuus ja toimijoiden erilaiset odotukset. Tiedonvaihdolle ja yhteistyölle on luotu yhteistyörakenteita, mutta niiden toimivuudessa on alueellisia eroja. Oppilashuollon tuki ja osaaminen on keskeistä kouluille ja lastensuojelun kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Ohjeistusten selkeydessä vielä parannettavaa

Perusopetuksen ja lastensuojelun yhteistyö on valtaosin sujuvaa. Yhteiset toimintamallit eivät kuitenkaan ole kaikille selkeitä koulussa ja lastensuojelussa. Erilaisia ohjeistuksia ja toimintamalleja on paljon ja niiden käyttö vaatii jalkauttamista, kertausta ja perehdytystä. Tieto ei tavoita kaikkia muun muassa henkilöstövaihdosten vuoksi. Ohjeistukset eivät ole kaikilta osin selkeitä ja yhdenmukaisia, ja ne sisältävät osin ristiriitaisuuksia. Ristiriidat liittyvät erityisesti siihen, missä tapauksissa oppilaan pois-saolot voivat olla peruste lastensuojeluilmoitukselle. Lastensuojelulle suunnattuja ohjeita ja toimintamalleja koulujen kanssa tehtävään yhteistyöhön on vain yksi. Osaa ohjeista on vaikea löytää.

Lastensuojelulla ja perusopetuksessa on eri käsitys siitä, kuinka herkästi kouluilta tehdään lastensuojeluilmoituksia. Lastensuojelun näkökulmasta kaikki koulut eivät hallitse toimintaohjeita ja koulujen ilmoituskynnys vaihtelee. Lastensuojeluilmoitukset vaihtelevat myös tarkkuustasoltaan, vaikka ilmoitusten teon nähdäänkin systematisoituneen kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla. Koulujen näkemyksen mukaan lastensuojelun puoleen käännytään vasta sitten, kun koulun omat keinot on käytetty.

Lastensuojelusta saadaan vaihtelevasti tietoa lastensuojeluilmoituksen jälkeen

Arviointihavaintojen mukaan vastaamattomuus koulujen tekemiin lastensuojeluilmoituksiin vaikuttaa olevan yleisempää kuin mikä on lastensuojelutarpeen arvioinnin käsitys asiasta. Lastensuojelutarpeen arvioinnin esihenkilöiden käsityksenä on, että opetustoimen tekemiin lastensuojeluilmoituksiin pääsääntöisesti vastataan, jos ei ole jotakin hyvää syytä jättää vastaamatta. Kouluissa ja oppivelvollisuuden valvonnassa asiasta on päinvastainen käsitys ja tiedonsaannin koetaan olevan vaihtelevaa.

Lastensuojelussa ei seurata systemaattisesti, kuinka suuressa osassa saatuja lastensuojeluilmoituksia on oltu yhteydessä ilmoituksen tehneeseen tahoon. Oppivelvollisuuden valvonnasta saatujen tilastojen mukaan merkittävään osaan ilmoituksista ei vastata ja osuus on kasvanut lähivuosina. Myös kouluilla on useita kokemuksia

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkisen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

tilanteista, jolloin lastensuojelusta saadaan riittämättömästi tietoa asian etenemisestä. Jos tietoa ei saada, samasta lapsesta saatetaan tehdä useampi ilmoitus. Esimerkiksi perusopetuslain 41 pykälän mukaan opetuksen järjestäjällä on oikeus saada välttämättömät tiedot oppilaan opetuksen järjestämiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta. Lastensuojelussa on myös sovittu käytännöksi, että vastuusosiaalityöntekijä tiedottaa koulun yhteyshenkilöä asian etenemisestä. Yhteydenpito voisi säästää lastensuojelun resursseja, kun uudet lastensuojeluilmoitukset samasta tapauksesta jäisivät tekemättä.

Lastensuojelutarpeen arvioinnin henkilöstövaje ja töiden ruuhkautuminen aiheuttavat ajoittain kiirettä, jolloin kouluja ei ehditä tai muisteta informoida lastensuojeluilmoituksen etenemisestä. Lastensuojeluilmoitusten määrä on lisääntynyt merkittävästi lähi-vuosina, mutta lastensuojelutarpeen henkilöstömäärä on pysynyt samana. Lastensuojelulla ei myöskään ole mahdollisuuksia tavoitella useita henkilöitä koululla, jos ilmoituksen tehnyttä ammattilaista ei saada kiinni. Tiedonvälityksen sujuvuuteen vaikuttaa lisäksi lainsäädännön monitulkintaisuus ja salassapitokysymysten tapauskohtainen harkinta. Lastensuojelu ei voi ilman perusteita luovuttaa tietoa kouluille oppilaan lastensuojeluasiakkuudesta. Noin kolmannes lastensuojeluilmoituksista koskee lapsia, joilla on asiakkuus lastensuojelussa.

Koulun ja lastensuojelun yhteistyön laatuun ja tietojen vaihtoon vaikuttavat lisäksi henkilöstön vaihtuvuus sekä toimijoiden erilaiset näkemykset ja odotukset yhteistyöstä. Lastensuojelussa ei välttämättä nähdä yhteydenpidon kouluihin tai oppivelvollisuuden valvontaan edistävän asiakkaan ongelmien ratkaisemista, jolloin se voi jäädä tekemättä. Myös konkreettiset vaikeudet yhteydenpitoon, kuten vaikeus saada opetushenkilö kiinni puhelimitse ja tietojärjestelmien toimivuus, vaikuttavat tiedonkulun sujuvuuteen. Viranomaisilmoituksiin käytettävä Maisa-asiointikanava ei ole toiminut suunnitellulla tavalla tiedonvälityksessä ja sen automatisoinnissa.

Konsultaatiokäytännöt ja toisen työn tuntemus tukevat yhteistä työtä

Arviointihavaintojen mukaan perehdytys koulun ja lastensuojelun yhteisiin toimintamalleihin on systemaattisinta oppilashuollossa. Myös osaamista kehitetään säännöllisesti. Opetushenkilöstö saa perehdytystä lastensuojelukysymyksiin pääasiallisesti oppilashuollon vuosittaisissa esittelyissä sekä yhteisiä toimintamalleja kerratessa. Akuuteissa tilanteissa opettajien osaamisen tukena on oppilashuollon ja lastensuojelun konsultointimahdollisuus. Erityisesti kuraattorin asiantuntemus koetaan kouluissa tärkeäksi. Konsultaatiokäytännöt ovat toimivat koulun sisällä ja lastensuojelussa. Lastensuojelutarpeen arvioinnissa ei perehdytetä erityisesti koulun kanssa tehtävään yhteistyöhön eikä lastensuojelussa ole havaittu puutteita asian osaamisessa.

Kouluille esitellään säännöllisesti tarjolla olevia lapsiperheiden palveluja. Lisäksi lastensuojelu järjestää koulutusta lastensuojeluilmoituksen teosta ja lastensuojeluun liittyvistä teemoista. Oppilashuollon ja lastensuojelun yhteistä osaamista ja tietojen vaihtoa kehitetään. Lastensuojelun ja perusopetuksen johdon yhteistyö on säännöllistä.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (JulKL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Yhteistyörakenteiden säännöllisyydessä, toimivuudessa ja aktiivisuudessa on vaihtelua eri koulujen ja alueiden välillä. Kuraattoreiden ja lasten etsivä työn rooli koulun ja lastensuojelun linkittäjinä on keskeinen. Yhteistyökumppaneiden määrä vaikuttaa yhteistyön tekemisen edellytyksiin.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

LÄHTEET**Arviointikäynnit ja haastattelut**

Esi- ja perusopetuksen oppilaiden hyvinvointipäällikön ja alueyksiköiden päälliköiden haastattelu (2 henkilöä). 11.9.2024.

Lastensuojelutarpeen arvioinnin johtavien sosiaalityöntekijöiden (6 henkilöä) ja lastensuojelun sosiaalityön päällikön haastattelu 12.9.2024.

Peruskoulun rehtoreiden (3 henkilöä) ja apulaisrehtorin haastattelu 2.9.2024.

Tarkastuslautakunnan 2. toimikunnan arviointikäynti sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalle 8.11.2024.

Sähköpostit ja puhelut

Erytyissuunnittelija, Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan strategisen kehittämisen tuki, Teams-puhelu 5.6.2024.

Erytyissuunnittelija, strategisen kehittämisen tuki, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala, sähköposti 3.6.2024.

LANU-alueverkostojen ja ruotsinkielisen työryhmän vastaukset sähköpostiedusteluun. Etelä-Keskinen 26.8.2024, Itä-Kaakko 27.8.2024, Koillinen 13.9.2024, Länsi-Pohjoinen 17.9.2024, ruotsinkielinen LANU-työryhmä 27.9.2024.

Lastensuojelun johtajan kommentit muistioloonnokseen 1.2.2025.

Lastensuojelun sosiaalityön päällikkö, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala. Teams-puhelu 20.5.2024.

Lastensuojelun sosiaalityön päällikön kommentit muistioloonnokseen 31.1.2025 ja 3.2.2025.

Lastensuojelun sosiaalityön päällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 11.12.2024.

Oppilaiden hyvinvointipäällikön kommentit muistioloonnokseen 29.1.2025.

Oppilaiden hyvinvointipäällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 4.12.2024.

Oppilashuollon alueyksikön päällikön 1 kommentit muistioloonnokseen 23.1.2025.

Oppilashuollon alueyksikön päällikön 2 kommentit muistioloonnokseen 23.1.2025.

Oppilashuollon alueyksikön päällikön sähköpostitse toimittamat tiedot 25.11.2024.

Oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelija, Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Teams-puhelu 2.7.2024.

ARVIOINTIMUISTIO 18.2.2025

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2024 (Julkl 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

Oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelija, Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, sähköposti 29.11.2024.

Oppivelvollisuuden valvonnan suunnittelijan kommentit muistiolunnokseen 3.2.2025.

Perusopetuksen aluepäällikkö; oppimisen tuen yksikön päällikkö, perusopetus; pedagoginen asiantuntija, palvelukokonaisuuksien kehittämisen tuki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Teams-puhelu 22.5.2024.

Perusopetuksen aluepäällikön kommentit muistiolunnokseen 22.1.2025.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan tietojohdantamisen ja tilastopalveluiden suunnittelijan sähköpostitse toimittamat tiedot 11.11.2024.

Tietotuotantoyksikön päällikkö, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Teams-puhelu 1.7.2024.

Muut lähteet:

Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta kaikille. Helsingin hyvinvointisuunnitelma 2022–2025.

Kasvun paikka. Helsingin kaupunkistrategia 2021–2025.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 703/2023.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2023.

Perusopetuslaki 628/1998.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.

STM (Sosiaali- ja terveysministeriö) 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8.

Tarkastusviraston arviointimuistio 2021. Etäopetuksen aiheuttaman oppimisvajeen paikkaaminen yläkouluissa.